

ΟΔΗΓΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΑΘΗΝΑ 2022

Πράξη «Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού
Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» - MIS: 5035542

Γνωστικό Πεδίο: Ανθρωπιστικές Επιστήμες και Πρώτη Σχολική Ηλικία
Γνωστικό Αντικείμενο/επίπεδο εκπαίδευσης: Νεοελληνική Γλώσσα (Δημοτικό)

Εμπειρογνώμονες Εκπόνησης του Προγράμματος Σπουδών

Επόπτες

Μαγουλά Ευγενία, Μήτσης Ναπολέων

Εκπονητές/Εκπονήτριες

Κανελλόπουλος Δημήτριος, Μήτση Αντωνία, Οικονομάκου Μαριάνθη, Σαμαρά Σωτηρία,
Τζανάκη Αικατερίνη, Τρυφιάτης Ιωάννης

Εισηγητική Επιτροπή

Αφεντουλίδου Άννα, Γιαννίκας Αθανάσιος, Μπίστα Πολυξένη

Υπεύθυνες Γνωστικού Πεδίου

Κατσαγάνη Γεωργία, Μπίλλα Πολυξένη

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014 -2020»	
	ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ Ιωάννης Αντωνίου, Πρόεδρος ΙΕΠ
Πράξη με τίτλο:	«Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» - MIS: 5035542
Επιστημονική Ομάδα Έργου:	Αφεντουλίδου Άννα, Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ, Εμβαλωτής Αναστάσιος, Μέλος ΔΣ ΙΕΠ, Κατσαγάνη Γεωργία, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Μαστραπάς Αντώνιος, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Μασσούκας Παναγιώτης, Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ, Μπίλλα Πολυξένη, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Πετροπούλου Γεωργία, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Πήλιουρας Παναγιώτης, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Σαλπασαράνης Κωνσταντίνος, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Σταμούλης Ευθύμης, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Στυλιάρης Ευστάθιος, Προϊστάμενος Γραφείου Στρατηγικής και Πολιτικού Σχεδιασμού ΙΕΠ
Υπεύθυνος Πράξης:	Παναγιώτης Πήλιουρας, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ
Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους	
 Ευρωπαϊκή Ένωση Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη	

Οδηγός Εκπαιδευτικού

Θεματικό πεδίο 5

ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΒΙΒΛΙΩΝ/ΕΚΤΕΤΑΜΕΝΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Προτεινόμενη αναφορά στο υλικό:

Μαγουλά, Ε., Μήτσης, Ν. & Κανελλόπουλος, Δ. (2022). *Οδηγός εκπαιδευτικού Νεοελληνική Γλώσσα Δημοτικού-Θεματικό Πεδίο 5 Ανάγνωση Βιβλίων / Εκτεταμένων Κειμένων*. 2^η Έκδοση. Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Περιεχόμενα

Εισαγωγικές Οδηγίες για το εκπαιδευτικό/υποστηρικτικό υλικό	1
1. Θεωρητικό πλαίσιο	6
2. Στρατηγικές ενθάρρυνσης της φιλαναγνωσίας στο σχολείο	11
3. Η Λογοτεχνία στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Γλώσσας Δημοτικού	14
4. Αξιολόγηση.....	17
5. Παράδειγμα αξιοποίησης λογοτεχνικού βιβλίου στο πλαίσιο της σχολικής τάξης	18
6. Δράσεις φιλαναγνωσίας σε πολυπολιτισμικά σχολικά περιβάλλοντα	24
7. Ενδεικτική Βιβλιογραφία	27
8. Παράρτημα.....	31
8.1 Παιγνιώδεις δραστηριότητες αξιοποίησης λογοτεχνικού βιβλίου.....	31
8.2 Δραστηριότητες Φιλαναγνωσίας	34
8.3 Πίνακας προτεινόμενων βιβλίων ανά ζεύγος τάξεων	40

Εισαγωγικές Οδηγίες για το εκπαιδευτικό/υποστηρικτικό υλικό

Η μάθηση και η διδασκαλία είναι σύνθετες παιδαγωγικές διαδικασίες που εμπλέκουν αλληλεπιδραστικά τους έμφυχους και τους υλικούς παράγοντες της διδασκαλίας, εντασσόμενους στον χώρο και στον χρόνο της εκπαιδευτικής δράσης. Ο/Η μαθητής/τρια βρίσκεται στο κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας και καθορίζει τόσο την αρχή (τον σκοπό) όσο και το τέλος (την επίτευξη) κάθε διδακτικού σχεδιασμού, είτε πρόκειται για τη σύνταξη ενός ΠΣ είτε για τη δημιουργία Εκπαιδευτικού υλικού.

Η «Νεοελληνική Γλώσσα» ως γνωστικό αντικείμενο χαρακτηρίζεται από την ιδιαιτερότητα ότι η γλώσσα αποτελεί **το μέσο αλλά ταυτόχρονα και τον στόχο της διδασκαλίας**, γεγονός που καθιστά τη γλωσσική διδασκαλία μια διαδικασία όχι απλώς μοναδική αλλά και ιδιαίτερα πολύπλοκη. Είναι χαρακτηριστικό ότι το γλωσσικό μάθημα αποβλέπει τελικά στην **ανάπτυξη της επικοινωνιακής ικανότητας** των μαθητών/τριών όχι μόνο παρέχοντας μια σειρά γνώσεων που αφορούν τη γλώσσα, αλλά και αξιοποιώντας το περιεχόμενο άλλων γνωστικών αντικειμένων, και εκμεταλλευόμενο κάθε αφορμή που εμπλέκει τους μαθητές και τις μαθήτριες σε γλωσσική δραστηριότητα.

Οι ιδιαιτερότητες αυτές του γλωσσικού μαθήματος έχουν ως συνέπεια να υπάρχουν στο γλωσσικό μάθημα δύο διακριτά επίπεδα: ένα πρώτο επίπεδο που σχετίζεται με τη συνειδητοποίηση της λειτουργίας της γλώσσας ως συστήματος και ένα δεύτερο που σχετίζεται με εφαρμογές της γνώσης αυτής σε επίπεδο γλωσσικής χρήσης και παραγωγής. Συνεπώς, η κατάκτηση της γλώσσας επιτυγχάνεται σε διαδοχικά στάδια με την **απόκτηση όλο και πιο σύνθετων συνειδητών γνώσεων που μετατρέπονται κάθε φορά σε γλωσσικές δεξιότητες**. Όπως είναι φυσικό, τα δύο αυτά επίπεδα, τα οποία κινούνται παράλληλα, εμφανίζουν διαφοροποιήσεις, αφού στο επίπεδο της συνειδητής γνώσης απαιτείται προσφυγή σε συστημική παρουσίαση συνδυασμένη με τη χρήση μεταγλώσσας (ορολογίας), ενώ στο επίπεδο των γλωσσικών δεξιοτήτων επιχειρείται η γραμματική ορθότητα και γλωσσική ευχέρεια με βάση όμως μια σειρά δεδομένων που σχετίζονται με το επικοινωνιακό περιβάλλον. Είναι προφανές ότι οι διαφοροποιήσεις αυτές μεταξύ του θεωρητικού και του πρακτικού μέρους πρέπει να αποτυπώνονται επαρκώς στη δομή και στο περιεχόμενο του διδακτικού βιβλίου. Η υιοθέτηση μιας συγκροτημένης και ολιστικής σε γενικές γραμμές μεθόδου διδασκαλίας θα μπορούσε να συμβάλει σε πληρέστερη, ταχύτερη και οικονομικότερη κατάκτηση της γλώσσας. Ειδικότερα, θα λέγαμε ότι, σύμφωνα με την ολιστική προσέγγιση της γλώσσας, κάθε νέα γνώση ή δεξιότητα που αποκτάται κατά τη μαθησιακή διαδικασία θα πρέπει να διαχέεται σε ευρύτερα τμήματα του γλωσσικού συστήματος και, επηρεάζοντας περισσότερο ή λιγότερο μια σειρά υποσυστημάτων, να οδηγεί στην ενίσχυση της επικοινωνιακής ικανότητας.

Το γνωστικό αντικείμενο της Νεοελληνικής Γλώσσας, εκτός από τις γλωσσικές δεξιότητες, θέτει ως βασικό μαθησιακό στόχο την **ανάπτυξη δεξιοτήτων σκέψης και την καλλιέργεια ατομικών στρατηγικών απόκτησης της γνώσης** σε κάθε μαθητή/τρια.

Τα διδακτικά βιβλία και το λοιπό εκπαιδευτικό υλικό παρέχουν ποικιλία ερεθισμάτων ώστε τα παιδιά από τις μικρότερες ηλικίες να ανακαλύπτουν αυτό που τους ταιριάζει. Παραδείγματος χάριν, τα παιδιά μικρότερων τάξεων μαθαίνουν κυρίως με διαισθητικό τρόπο, καθώς ανακαλύπτουν τη γνώση μέσα από τη βιωματική εμπλοκή τους σε δραστηριότητες ανακαλυπτικού χαρακτήρα. Οι συνειδητές μαθησιακές διεργασίες, από την άλλη, καλλιεργούνται σταδιακά στους μαθητές και τις μαθήτριες, ξεκινώντας από την επίγνωση των δομικών στοιχείων της γλώσσας και συνεχίζοντας με συνειδητοποίηση ρητών και υπόρρητων νοημάτων των κειμένων με τα οποία έρχονται σε επαφή.

Παράλληλα, είναι σημαντικό να καλλιεργείται, ήδη στη βαθμίδα του Δημοτικού, η ομαδική διερευνητική προσέγγιση της νέας γνώσης. Για τον λόγο αυτό, τα διδακτικά βιβλία και κάθε εκπαιδευτικό υλικό μέσα από τις δραστηριότητες προτρέπουν συχνά τους μαθητές και τις μαθήτριες για ομαδική εργασία, κατά την οποία θα διερευνούν διάφορους μαθησιακούς πόρους αξιοποιώντας το υλικό και τη γνώση που τους είναι χρήσιμη.

Με δεδομένη την ετερογένεια του μαθητικού πληθυσμού σε κάθε σχολική τάξη, ετερογένεια που προσδιορίζεται με διαφορετικά κριτήρια κάθε φορά, στο νέο ΠΣ προβλέπεται η υιοθέτηση της διαφοροποίησης στη διδακτική προσέγγιση, μέσα από ποικίλες δραστηριότητες που εναρμονίζονται με τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα.

Στα διδακτικά βιβλία ειδικότερα, περιλαμβάνονται διαφοροποιημένες **δραστηριότητες ως προς το περιεχόμενο, την επεξεργασία και το τελικό προϊόν και διαβαθμισμένης δυσκολίας**, οι οποίες δηλώνονται με διαφορετικό χρώμα ή σήμανση, και δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά να προχωρούν με τον δικό τους ρυθμό περνώντας από το ένα στάδιο στο άλλο.

Ως παράδειγμα αναφέρουμε την Α' Δημοτικού, όπου περιλαμβάνονται μικρά κείμενα προς ανάγνωση (αποκωδικοποίηση και κατανόηση), τουλάχιστον σε δύο επίπεδα δυσκολίας, όπως και δύο επίπεδα δραστηριοτήτων γραπτού λόγου για την εξάσκηση στη γραφή. Σε μεγαλύτερες τάξεις υπάρχουν διαβαθμισμένης δυσκολίας δραστηριότητες για την εξάσκηση στη γραμματική αλλά και διαβαθμισμένων «απαιτήσεων» κριτήρια αξιολόγησης στην παραγωγή γραπτού ή προφορικού λόγου. Οι διαβαθμισμένες δυσκολίας δραστηριότητες παρέχουν ένα ευέλικτο εργαλείο στον/στην εκπαιδευτικό, ώστε αφενός να καλύπτονται οι μαθησιακές ανάγκες όλων των μαθητών και μαθητριών της τάξης του και αφετέρου να γνωρίζει γρήγορα σε ποιο στάδιο βρίσκεται ο καθένας και η καθεμία στην κατάκτηση συγκεκριμένης ύλης ή δεξιότητας. Στο σημείο μάλιστα αυτό, πιστεύουμε ότι εντοπίζεται η **σημαντική συνεισφορά των ψηφιακών εργαλείων** και ειδικά στην περίπτωση μας του συμπληρωματικού διδακτικού υλικού σε ηλεκτρονική μορφή, γιατί αυτό παρέχει τη δυνατότητα της επέκτασης του μαθησιακού περιβάλλοντος, πέραν του διδακτικού βιβλίου, μέσω της εμπλοκής των μαθητών/τριών σε σύνολο διερευνητικών και ανακαλυπτικών δραστηριοτήτων που θα ενισχύουν την ολιστική διαδικασία στην κατάκτηση των γλωσσικών δεξιοτήτων, θα διευκολύνουν τη συνειδητή γνώση του συστημικού χαρακτήρα της γλώσσας και θα υλοποιούν, εν τέλει, το εύρος και το βάθος της γνώσης.

Η αυτοαξιολόγηση ως διαδικασία αποτίμησης της προόδου κάθε μαθητή/τριας για τον εαυτό του/της αποτελεί σημαντική γνωστική διαδικασία που οδηγεί στη συνειδητοποίηση της μαθησιακής πορείας και του αποτελέσματός της. Θα πρέπει να έχει, επίσης, **σημαντική ανατροφοδοτική αξία στην οποία συμμετέχει ο/η εκπαιδευτικός** αναδεικνύοντας στο παιδί τα σημεία εκείνα που απαιτούν από το ίδιο μεγαλύτερη προσπάθεια προκειμένου να κατακτηθούν. Υπό αυτή την οπτική γωνία, η αυτοαξιολόγηση δεν θα πρέπει να περιορίζεται σε μηχανιστικού τύπου δραστηριότητες, αλλά να εμπλέκει συνειδητά τον/τη μαθητή/τρια, σε όποια ηλικιακή ομάδα κι αν βρίσκεται. Παραδείγματος χάριν, στις πιο μικρές τάξεις (Β', Γ') τα ερωτήματα θα πρέπει να είναι συγκεκριμένα και άμεσα συνδεδεμένα με το αντικείμενο διδασκαλίας. Οι ερωτήσεις μπορεί να τίθενται γενικά και να είναι κλειστού ή ανοικτού τύπου (π.χ. *Τι σου άρεσε περισσότερο, αυτό ή το άλλο; / Τι θα ήθελες να ξαναδιαβάσεις για να το μάθεις καλύτερα...; Τι είναι πιο εύκολο για σένα, η ανάγνωση ή η ορθογραφία; Μπορείς να φτιάξεις μια πρόταση με τις λέξεις; (Ναι-Όχι) [πριν απαντήσεις σκέψου μια πρόταση]* κ.λπ. Στις υπόλοιπες τάξεις (Δ', Ε', Στ') οι ερωτήσεις εξειδικεύονται ανάλογα με το ειδικό αντικείμενο διδασκαλίας και απορρέουν από κατηγορίες/κριτήρια τα οποία έχουν τη μορφή κατα-

φατικών φράσεων, δηλ. δηλώσεων της αναμενόμενης επιθυμητής επίδοσης ή συμπεριφοράς (π.χ. - Διέκρινα παραγράφους στο κείμενό μου: [ελάχιστα, κανονικά, υπερβολικά]. -Μπορώ να χωρίσω τα ρήματα σε θέμα και κατάληξη; [ναι - όχι] -Ποια ρήματα με δυσκολεύουν στον σχηματισμό τους;). Θεωρούμε ότι οι ασκήσεις αυτοαξιολόγησης θα μπορούσαν να γίνονται και με ψηφιακά εργαλεία, όπου υπάρχουν μεγαλύτερες δυνατότητες άμεσης ανατροφοδότησης αλλά και έμμεσου ελέγχου του/της εκπαιδευτικού. Συγχρόνως, μπορούν να αξιοποιηθούν και άλλες τεχνικές αξιολόγησης, όπως προσδιορίζονται στο ΠΣ, αναλόγως της ηλικίας και των μαθησιακών αναγκών των μελών της τάξης. Τέτοιες είναι, π.χ., η ετεροαξιολόγηση, η αλληλοδιόρθωση, η αξιολόγηση από τον/την εκπαιδευτικό και άλλες μορφές αξιολόγησης για τον προφορικό και γραπτό λόγο, όπως αναφέρονται αναλυτικά μέσα στο ΠΣ (portfolio, ομαδικές εργασίες, παρουσιάσεις έντυπες και ηλεκτρονικές, τεχνικές θεάτρου δραματοποιήσεις, παιχνίδια ρόλων).

Κάθε Διδακτική Ενότητα οργανώνεται γύρω από ένα θέμα το οποίο επιλέγεται με βασικό κριτήριο τη μορφωτική και παιδαγωγική αξία για τα παιδιά της αντίστοιχης ηλικίας και δίνεται με τέτοιον τρόπο ώστε **τα παιδιά να αντιλαμβάνονται γιατί τα αφορά το συγκεκριμένο θέμα** και να διευρύνουν τους ορίζοντές τους μέσα από τη μελέτη του υλικού. Οι ευρύτεροι κύκλοι στους οποίους ανήκουν οι ΔΕ, ενδεικτικά, είναι: “εγώ και ο κόσμος μου (π.χ. γνωρίζω τον εαυτό μου, φίλοι και συμμαθητές)”, “αξίες και παραδόσεις (π.χ. ελευθερία, δικαιοσύνη, ήθος, συνείδηση, φιλοξενία)”, “ελληνικός πολιτισμός και άλλοι πολιτισμοί, γλώσσες”, “δραστηριότητες των παιδιών (π.χ. αθλητισμός, κατασκευές, βιβλία)”, “περιβάλλον”, “συναισθήματα-συμπεριφορές”, “παρελθόν-παρόν”, “επιστήμες-τεχνολογία-μέλλον”, “τέχνες και πολιτισμός (π.χ. πρόσωπα και έργα)”, “αιεφορία”, “ο νέος ως πολίτης (π.χ. αλληλεγγύη, ομαδικότητα, συνεργασία)”, “ποικιλία και εξέλιξη”. Οι παραπάνω κύκλοι δεν αποτελούν τίτλους διδακτικών ενοτήτων, αλλά ευρύ θεματικό πλαίσιο για την άντληση εστιασμένων θεμάτων

Επιπλέον, προκειμένου να πραγματοποιηθεί ο διαθεματικός χαρακτήρας της γλωσσικής διδασκαλίας, στις ΔΕ περιλαμβάνονται και θέματα που εμπίπτουν στο πεδίο άλλων γνωστικών αντικειμένων, με βασικό στόχο την εξέταση του ειδικού λεξιλογίου και των αντίστοιχων κειμενικών τύπων. **Τέλος, δύναται ο/η εκπαιδευτικός να σχεδιάσει με την ομάδα της τάξης του μια δική τους ΔΕ που θα προκύψει από τα ενδιαφέροντα των παιδιών με αφορμή τις τρέχουσες προσλαμβάνουσες.**

Χρονοπρογραμματισμός

Για την εφαρμογή του νέου ΠΣ προτείνεται ο ακόλουθος χρονοπρογραμματισμός, ο οποίος έχει προκύψει από τον **συνδυασμό των τριών παραμέτρων: Θεματικά Πεδία – διαθέσιμος χρόνος – βαρύτητα του ΘΠ ανά τάξη**. Ειδικότερα, η βαρύτητα κάθε ΘΠ ανά τάξη στηρίζεται στα ερευνητικά δεδομένα για τους μηχανισμούς κατάκτησης και εκμάθησης της γλώσσας από τα παιδιά και τον παιδαγωγικό προσανατολισμό του ΠΣ. Ωστόσο, βασική αρχή είναι η ισόποση/ισόχρονη ενασχόληση των μαθητών/τριών με τις διαφορετικές γλωσσικές παραμέτρους, ώστε τελειώνοντας την πρωτοβάθμια εκπαίδευση να έχουν επιτύχει ολιστική ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων και γνώσεων. Στον ακόλουθο πίνακα δίνεται ο προτεινόμενος χρονικός επιμερισμός μεταξύ των ΘΠ ανά τάξη, στο πλαίσιο του γνωστικού αντικείμενου της Νεοελληνικής Γλώσσας και σύμφωνα με τις ώρες διδασκαλίας του μαθήματος στο ισχύον Ωρολόγιο Πρόγραμμα.

	Α ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ Μετάβαση 2 εβδομάδες		Β ΔΗΜΟ- ΤΙΚΟΥ	Γ ΔΗΜΟ- ΤΙΚΟΥ	Δ ΔΗΜΟ- ΤΙΚΟΥ	Ε ΔΗΜΟ- ΤΙΚΟΥ	ΣΤ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ Μετάβαση 3 εβδομάδες	
ΘΠ 1: Προσληπτικές & παραγωγικές δεξιότητες	4 ω	3ω	2ω	2ω	2ω	1ω	1ω	Πρότζεκτ
ΘΠ 2 Κειμενικοί τύποι	-	1	2	2	2	2	2	4
ΘΠ 3 Γραμματική περιγραφή	-	2	2	2	2	2	1	-
ΘΠ 4 Λεξιλόγιο	2 ω	2	2	1	1	1	2	2
ΘΠ 5 Ανάγνωση βιβλίων	3 ω	1	1	1	1	1	1	1
Σύνολο ωρών	9 ω	9 ω	9 ω	8 ω	8 ω	7 ω	7 ω	7 ω

Πίνακας 1: Προτεινόμενος εβδομαδιαίος καταμερισμός ωρών διδασκαλίας των Θεματικών Πεδίων ανά τάξη για το **γνωστικό αντικείμενο Νεοελληνική γλώσσα**

Ο **χρονοπρογραμματισμός δείχνει και τη σωστή αναλογία που οφείλουν οι δραστηριότητες κάθε ΘΠ για κάθε τάξη**, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να αναπτύσσουν ισόρροπα τις δεξιότητές τους. Θα πρέπει να γίνει σαφές ότι εν τέλει ο/η εκπαιδευτικός της τάξης αποφασίζει για τη βαρύτητα που θα δώσει στις διδασκαλίες του, αναλόγως τα χαρακτηριστικά της τάξης του. Παραδείγματος χάριν, σε μία τάξη όπου φοιτούν πολλά παιδιά με ελλείψεις στον προφορικό λόγο, θα πρέπει να δοθεί έμφαση σε αυτόν τον τομέα, για ένα χρονικό διάστημα.

Σχετικά με την Μετάβαση

Σύμφωνα με το νέο ΠΣ κατά την έναρξη της Α' δημοτικού προβλέπεται περίοδος μετάβασης/προσαρμογής διάρκειας τουλάχιστον 2 (δύο) εβδομάδων. Κατά την περίοδο αυτή, στο μάθημα της Νεοελληνικής γλώσσας οργανώνονται δραστηριότητες που καλλιεργούν τα Θεματικά Πεδία του ΠΣ αλλά με τρόπο που να αρμόζει στην ομάδα της τάξης και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μαθητών/τριών. Ενδεικτικοί στόχοι και προτάσεις δραστηριοτήτων δίνονται στο ΠΣ στο κεφάλαιο «Περίοδοι μετάβασης» καθώς και στον Πίνακα του ΠΣ στην Α' τάξη. Δεν προτείνεται η χρήση του διδακτικού βιβλίου κατά την περίοδο αυτή, προκειμένου ο/η εκπαιδευτικός να διαμορφώσει το υλικό του σύμφωνα με την ομάδα των μαθητών/τριών του. Ωστόσο θα πρέπει να υπάρχει υλικό σε ψηφιακή μορφή, οργανωμένο σε Θεματικά Πεδία και Θεματικές Ενότητες από το οποίο οι εκπαιδευτικοί θα επιλέγουν το καταλληλότερο σε σχέση με τους στόχους που θέλουν να επιτύχουν κατά την περίοδο της μετάβασης. Στο υλικό αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνεται σχάρα παρατήρησης της γλωσσικής συμπεριφοράς και των γλωσσικών ικανοτήτων των μαθητών/τριών. Παράλληλα, μπο-

ρούν να περιλαμβάνονται και άτυπα φύλλα αξιολόγησης ή ακόμη και σταθμισμένα εργαλεία/κριτήρια τα οποία, σε συνδυασμό με την παρατήρηση στην τάξη θα δίνουν στον/στην εκπαιδευτικό αρχική εικόνα της ομάδας των μαθητών/τριών του. Μετά την περίοδο μετάβασης, οι μαθητές/τριες αρχίζουν να αξιοποιούν το διδακτικό βιβλίο.

Στην τελευταία τάξη του Δημοτικού προβλέπεται μεταβατική περίοδος διάρκειας περίπου ενός μήνα, κατά την οποία προτείνεται η ενασχόληση των μαθητών/τριών με θέματα μεταγνωστικά και μεταγλωσσικά γύρω από την ελληνική γλώσσα, τα οποία θα προσεγγίζουν μέσα από τη μεθοδολογία μιας ομαδικής συνθετικής εργασίας (project). Το Πρόγραμμα Σπουδών για την τάξη αυτή θέτει στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα υλοποιηθεί η δράση αυτή. Τα βιβλία Ε' - Στ' παρέχουν αφόρμηση και ευαισθητοποίηση προετοιμάζοντας τους μαθητές και τις μαθήτριες τόσο για τη συνθετική εργασία όσο και για τη μετάβασή τους στο Γυμνάσιο. Άρα –ως ενότητες αφόρμησης– χωρίζονται τα project μετάβασης στις τάξεις Ε' και Στ'.

1. Θεωρητικό πλαίσιο

Ο όρος Παιδική Λογοτεχνία δεν λαμβάνει ένα μόνο περιεχόμενο, καθώς οι απόψεις των επιστημόνων/ θεωρητικών της λογοτεχνίας- ποικίλουν στο θέμα αυτό. Στο πέρασμα των χρόνων έχουν προταθεί ορισμοί όπως «τα αισθητικώς δικαιωμένα λογοτεχνήματα των ωρίμων που απευθύνονται στο παιδί» (Αναγνωστόπουλος & Δελώνης, 1984: 17) και «τα αισθητικά δικαιωμένα λογοτεχνικά κείμενα που είναι σε θέση να φέρουν το παιδί σε επαφή με το αισθητικό φαινόμενο της Τέχνης- και ειδικότερα της λογοτεχνίας» (Γιάκος, 1993: 7). Παρόλο που κάποιοι ορισμοί έχουν κοινά στοιχεία, η Παιδική Λογοτεχνία είναι δύσκολο να καθοριστεί με ακρίβεια καθώς το νόημά της μεταβάλλεται ανάλογα με την εποχή και τον εκάστοτε πολιτισμό. Με δεδομένη τη διαφοροποίηση της έννοιας της παιδικής λογοτεχνίας στο πέρασμα του χρόνου, τα όριά της σε σχέση με τη λογοτεχνία των ενηλίκων παραμένουν δυσδιάκριτα και όχι σαφώς προσδιορισμένα.

Κατά τη Βαλάση (2001) η Λογοτεχνία για παιδιά ή Παιδική Λογοτεχνία είναι ένα είδος πιο απαιτητικό, καθώς απευθύνεται σε ένα ιδιαίτερο κοινό. Για τον λόγο αυτό απαρτίζεται από έργα που ανταποκρίνονται στην προσωπικότητα του παιδιού και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της. Είναι δεδομένο ότι η παιδική λογοτεχνία δεν αποτελείται από έργα παιδιών, ότι κάποια κείμενα δεν γράφτηκαν από την αρχή για παιδιά, αλλά στη συνέχεια αγαπήθηκαν ως τέτοια, ότι περιλαμβάνει έργα που βασίζονται στον προφορικό ή στον γραπτό λόγο και ότι εκφράζεται με πεζό ή έμμετρο λόγο. Σε μια γενική αποτίμηση η Παιδική Λογοτεχνία είναι το σύνολο των καλλιτεχνικών έργων του λόγου, με το οποίο οι μαθητές απολαμβάνουν αισθητικά το κείμενο και ψυχαγωγούνται.

Σήμερα, η διδασκαλία της Λογοτεχνίας στο Δημοτικό σχολείο έχει ως κύριο στόχο «τη βιωματική και τη συνθετική απόλαυση της ζωής. Ταυτόχρονα αποτελεί και μέσο για τη γνώση και τη γνωριμία του παιδιού με τη γύρω πραγματικότητα στην εκπαιδευτική διαδικασία» (Πατέρα & Τσιλιμένη, 2012: 15). Οι δυσκολίες και τα προβλήματα που παρουσιάζει πηγάζουν από την σύνδεση των εννοιών 'διδασκαλία' και 'λογοτεχνία', καθώς και από τη θέση που συνήθως κατέχει στα Αναλυτικά Προγράμματα.

Η διδασκαλία είναι μία διαδικασία συνυφασμένη με τη μετάδοση της γνώσης, ενώ η Λογοτεχνία είναι συνδεδεμένη άμεσα με την αισθητική απόλαυση, τον θαυμασμό και τη συγκίνηση που προκαλεί στον αποδέκτη (Κατσίκη-Γκίβαλου, 2005: 14). Η Λογοτεχνία δεν αποτελεί μάθημα, αλλά μορφωτικό αγαθό (Αναγνωστόπουλος & Δελώνης, 1984: 92). Το διάβασμα ως "μάθημα" αντιτίθεται ριζικά στο διάβασμα – απόλαυση που έχει ως προϋπόθεση την ελεύθερη και αβίαστη προσωπική εμπλοκή του παιδιού (Καλογήρου & Λαλαγιάννη, 2005: 27). Παρόλο που φαντάζει συναφές, είναι εντελώς διαφορετικό "να διαβάζει κάποιος για να μάθει" από το "να μαθαίνει καθώς διαβάζει". Το πρώτο αποπνέει κατευθυνόμενη σχολική δράση και αντίκειται στην ίδια την έννοια της λογοτεχνίας, ενώ το δεύτερο αναφέρεται στη γνώση που προσφέρει η ψυχαγωγία, νοούμενη κυριολεκτικά ως αγωγή ψυχής (Γιαννικοπούλου, 2008: 24).

Μέχρι πρότινος, η Λογοτεχνία δεν κατείχε ξεχωριστή θέση στο Αναλυτικό Πρόγραμμα του σχολείου. Η ανάγνωση «ενδιέφερε κυρίως ως αναγνωστική δεξιότητα, η καλλιέργεια της οποίας οδηγούσε τους μαθητές στη σταδιακή εξοικείωση με τη γλώσσα» (Κατσίκη-Γκίβαλου & Πολίτης, Χαλκιαδάκη, Τσιάμπαση, 2011: 38). Σε μια προσπάθεια αναβάθμισης και αυτονόμησης της Λογοτεχνίας, με αφορμή τη σύνταξη του ΠΣ-21, έχει προταθεί μια αυτόνομη ώρα στο ωρολόγιο πρόγραμμα για την ανάγνωση βιβλίων-εκτεταμένων κειμένων.

Η Λογοτεχνία στο Δημοτικό Σχολείο αφορά και αναφέρεται κυρίως στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας. Λόγω όμως της ιδιαιτερότητάς της, θέματά της εντάσσονται και σε άλλα γνωστικά αντικείμενα, όπως στη Γεωγραφία, στη Μελέτη Περιβάλλοντος, στην Ιστορία κ.α. Εν ολίγοις γίνεται τμήμα του συνόλου της σχολικής ζωής, αφού ένα θέμα μπορεί να εξετασθεί πέρα από το σχολικό εγχειρίδιο και μέσα από ένα λογοτεχνικό ανάγνωσμα. Για τον λόγο αυτό, μπορεί να διαδραματίσει σπουδαίο ρόλο ως σύνδεσμος μεταξύ των μαθημάτων και των συναισθηματικών και κοινωνικών εμπειριών που έχουν τα παιδιά, εντός και εκτός σχολείου. Επίσης συνδέεται άμεσα με τα καλλιτεχνικά μαθήματα, όπως τη Μουσική, τον Χορό, τη Θεατρική Αγωγή και τα Εικαστικά, διευκολύνοντας την επαφή των παιδιών με αυτές τις μορφές τέχνης. Επιπλέον θεωρείται απαραίτητη η σύνδεση της λογοτεχνίας με την καλλιέργεια του συναισθήματος, την ψυχαγωγία και το παιχνίδι. Η αδιάλειπτη παρουσία της Λογοτεχνίας στον χώρο και τον χρόνο πιστοποιεί την αδιαμφισβήτητη αξία της και συνδέεται άρρηκτα με την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας.

Ο όρος Φιλιαναγνωσία, αναφέρεται στη θετική στάση του μαθητή προς τα κείμενα και τις εκπαιδευτικές δράσεις που στοχεύουν προς αυτό το αποτέλεσμα, μέσα από την ανάπτυξη αισθητικών κριτηρίων και δεξιοτήτων (Αρτζανίδου, Γούλης, Γρόσδος, Καρακίτσιος, 2011: 20). Πρόκειται για μια στάση, η οποία θα πρέπει να βασίζεται στην αρχή της αυτενέργειας και όχι στην υποχρεωτικότητα ενός σχολικού προγράμματος. Να έχει δηλαδή ως κίνητρο την ικανοποίηση που αντλείται από την ίδια την πράξη της ανάγνωσης. Περιλαμβάνει τη μελέτη λογοτεχνικών βιβλίων, περιοδικών, κόμικς, βιβλίων γνώσεων, βιβλίων επιστημονικής φαντασίας σε ηλεκτρονική και έντυπη έκδοση. Μπορεί να πραγματοποιηθεί στο σχολείο, στο σπίτι, σε μια βιβλιοθήκη ή οπουδήποτε αλλού. Πρόκειται για σύνθετη διαδικασία που σχετίζεται με κοινωνικούς, πολιτικούς, οικονομικούς, πολιτιστικούς και άλλους παράγοντες.

Η φιλιαναγνωσία βοηθάει τον μαθητή να καλλιεργήσει τη δημιουργική και κριτική σκέψη, να ενεργοποιήσει τη φαντασία και να διευρύνει την αισθητική του καλλιέργεια, με απώτερο σκοπό την αναζήτηση και ανάγνωση του επόμενου βιβλίου και μελλοντικά την ανάγνωση ως ελεύθερη επιλογή. Επίσης, τον βοηθά «να αναπτύξει τη συναισθηματική του νοημοσύνη, να καλλιεργήσει τη γλωσσική του έκφραση με έμμεσο και βιωματικό τρόπο, να δημιουργήσει κλίμα συντροφικότητας και δημιουργικότητας μέσα στην τάξη και γενικά να συγκροτήσει ολόπλευρα την προσωπικότητά του. Κατά την ανάγνωση, το παιδί χάνει την αίσθηση του χρόνου και "ξεχνιέται" μέσα στην ίδια την απόλαυση. Πρόκειται για παιγνιώδη, ελεύθερη δραστηριότητα που απορροφά τελείως τον αναγνώστη» (Μαλαφάντης, 2008: 18).

Το λογοτεχνικό βιβλίο συνεισφέρει στην πολυδιάστατη καλλιέργεια του παιδιού, στην αισθητική, ψυχολογική, κοινωνική και γνωστική του ωρίμαση και, κατ' επέκταση, στην ολόπλευρη διαμόρφωση του χαρακτήρα του. Παράλληλα επιδρά πολλαπλά στον ψυχικό κόσμο του, καθώς καλλιεργεί και αναπτύσσει τη φαντασία, την ευαισθησία και την ψυχική του ισορροπία (Βαλάση, 2001: 21). Μέσα από την ανάγνωση ή την αφήγηση, «έχοντας τους πρωταγωνιστές των βιβλίων ως μοντέλο συμπεριφοράς, τα παιδιά εξασκούνται σε στρατηγικές αντιμετώπισης των προβλημάτων μέσα σε ένα οικείο και ασφαλές περιβάλλον, γεγονός που συμβάλλει στην ανάπτυξη της ψυχικής ανθεκτικότητας» (Πατέρα & Τσιλιμένη, 2012: 20). Επίσης από παιδιατρικές και νευροεπιστημονικές έρευνες έχουν διαπιστωθεί και έχουν δημοσιευτεί τα οφέλη της ανάγνωσης από τη βρεφική ηλικία (βλ. ενδεικτικά Περιοδικό PEDIATRICS Ιούνιος 2014).

Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση αποτελεί την καταλληλότερη εκπαιδευτική βαθμίδα για την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας, καθώς η Λογοτεχνία δεν αποτελεί σε αυτήν αντικείμενο βαθμολογικής

αξιολόγησης. Η προσέγγιση γίνεται μέσω βιβλίων και αποσπασμάτων από ποικιλία κειμένων όπου βασικά κριτήρια επιλογής είναι τα ενδιαφέροντα, οι δυνατότητες, οι ανάγκες των μαθητών και η ενεργοποίηση της φαντασίας και της κριτικής μέσα από παιγνιώδεις δραστηριότητες. Η ενασχόληση με ολόκληρα βιβλία προσφέρει στους μαθητές τη δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με εκτεταμένα κείμενα στα οποία, ο χώρος, ο χρόνος, οι χαρακτήρες, η πλοκή, η λογοτεχνικότητα, δίνουν αφορμή για εξοικείωση με το λογοτεχνικό βιβλίο.

Το λογοτεχνικό κείμενο είναι από τη φύση του απόρροια μιας σύνθετης διαδικασίας δημιουργίας. Είναι «η φαντασία που σε συνεργασία με την “κρίση” δρομολογεί την πλοκή. Αυτή συνθέτει τα σκηνικά και συσχετίζει-αναλογικά, αντιθετικά, συμπληρωματικά-τις ιδέες προς προγενέστερους χειρισμούς. Με αυτόν τον τρόπο ολοκληρώνεται το λογοτεχνικό μόρφωμα. Γίνεται ολότητα και κάρπωμα που αφήνει ανοιχτούς ορίζοντες-κενά απροσδιοριστίας- για άπειρες εκδοχές προσπέλασης του μύθου. Είναι στη φύση του λογοτεχνικού έργου να αφήνει ανοιχτό το πεδίο στον αναγνώστη» (Σπανός, 2010: 29).

Η προσέγγιση των κειμένων και η εργασία στο σχολείο θα πρέπει να είναι πολύμορφη και πολύτροπη, να ορίζεται από τρεις ισοδύναμες παραμέτρους -τον συγγραφέα, το κείμενο και τον αναγνώστη- και να επιδέχεται πολλές ερμηνείες. Η υιοθέτηση μίας και μοναδικής, έστω και σύγχρονης θεώρησης της λογοτεχνίας, θα μπορούσε να συμβάλει σε μια συγκροτημένη/σταθερή ερμηνεία των κειμένων, αλλά θα παρέμενε μονόδρομος που θα στερούσε ενδεχομένως το κείμενο από ερμηνευτικές πολυσημίες και τον μαθητή-αναγνώστη από πολλαπλές προσεγγίσεις. Η αμφίδρομη επικοινωνία συγγραφέα-αναγνώστη μέσω του κειμένου επιβάλλει να επικεντρώνεται το ενδιαφέρον και στις τρεις αυτές παραμέτρους κατά τη διδασκαλία. (Γκίβαλου, 2008: 66-69)

Το σχολείο είναι ο κατάλληλος χώρος για να υλοποιηθούν δραστηριότητες με επίκεντρο το βιβλίο. Χρειάζεται όμως μεθοδική οργάνωση και ανάλογος προγραμματισμός που να συνδυάζει το παιχνίδι με το βιβλίο. Η φιλαναγνωσία και το παιχνίδι παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά, τα οποία μπορούν να συνοψιστούν στα παρακάτω: α) αποτελούν μια εκούσια δραστηριότητα. Το παιχνίδι προσφέρει απόλυτη ελευθερία και το διάβασμα ενός βιβλίου ανήκει στην περιοχή της ατομικής ελευθερίας, β) μαγεύουν και καθηλώνουν το παιδί, γ) ομορφαίνουν τη ζωή χωρίς να ικανοποιούν υλικές απαιτήσεις, διαθέτοντας το στοιχείο της ανιδιοτέλειας και δ) προσφέρουν στοιχεία αρμονίας (Γκίβαλου & Πολίτης, 2013: 45-46).

Για να υλοποιηθεί η προώθηση του βιβλίου και να διαμορφωθεί κουλτούρα ανάγνωσης, καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει η σχολική βιβλιοθήκη. Βασικοί σκοποί της είναι η εκμάθηση του τρόπου έρευνας και αναζήτησης πληροφοριών, η υποβοήθηση του σχολικού προγράμματος και η ανάπτυξη κλίματος φιλαναγνωσίας μέσω των λογοτεχνικών βιβλίων και των βιβλίων γνώσεων (Παπαδάτος, 2006: 141). Η ύπαρξη σχολικής βιβλιοθήκης συνδέεται άμεσα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών, καθώς αυτοί αξιοποιώντας την επιδεικνύουν θετικότερη στάση προς την ανάγνωση που την επιλέγουν ως δραστηριότητα για να αξιοποιήσουν τον ελεύθερο χρόνο τους. Ταυτόχρονα βοηθά ώστε οι μικροί αναγνώστες να συνειδητοποιήσουν την ορθή χρήση των βιβλίων και τον σεβασμό που πρέπει να νιώθουν προς αυτά, ενώ μπορεί να λειτουργήσει επικουρικά στη διδασκαλία γνωστικών αντικειμένων. Παράλληλα, συμβάλλει στη δημιουργία ομάδων ανάγνωσης, αμβλύνει τις κοινωνικές ανισότητες και σε αυτήν μπορούν να λάβουν χώρα ποικίλα πολιτιστικά δρώμενα σχετιζόμενα με το βιβλίο άμεσα ή έμμεσα. Για τον σκοπό αυτό επιδιώκεται τα τελευταία χρόνια η επέκταση του Δικτύου Σχολικών Βιβλιοθηκών του ΥΠ.Π.Θ. Η τάση που φαίνεται να διαμορφώνεται τα τελευταία χρόνια είναι ο χώρος της βιβλιοθήκης να μετατραπεί προοδευτικά σε ένα εργαστήριο ανάγνωσης,

τέχνης, λόγου και τεχνολογίας, έναν πολυχώρο που να αποτελείται από βιβλιοθήκη, αναγνωστήριο, χώρο οπτικοακουστικών μέσων και ελεύθερους χώρους κιναισθητικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων, ο οποίος να υποστηρίζει την ανάπτυξη ποικίλων άλλων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και να συνάδει με τις σύγχρονες εξελίξεις (Γραίκος, 2018: 137).

Εκτός από τα αμιγώς λογοτεχνικά βιβλία, μια σχολική βιβλιοθήκη περιέχει και βιβλία γνώσεων, στα οποία παρατίθενται περιγραφές, ερμηνείες, γεγονότα, πληροφορίες και στοιχεία που καθοδηγούν τον μαθητή ώστε να εισαχθεί στο χώρο της επιστήμης, να αναπτύξει την κριτική του σκέψη και να καλλιεργήσει τις ερευνητικές του δυνατότητες, ανακαλύπτοντας τις σχέσεις που διέπουν το περιβάλλον του. Παράλληλα, καλλιεργούν επιμέρους σκοπούς των μαθημάτων ανάλογα με την ύλη (Ιστορία, Γεωγραφία, Φυσικές Επιστήμες κ.τ.λ.) και χρησιμοποιούνται για επέκταση, συμπλήρωση, εμβάθυνση και εντύπωση των γνώσεων (Σπυροπούλου, 2007: 132-33). Τα βιβλία γνώσεων διακρίνονται από αυστηρά καθορισμένα χαρακτηριστικά που απαιτούν την ικανοποίηση συγκεκριμένων προϋποθέσεων, όπως η εγκυρότητα των πληροφοριών, η λογική οργάνωση της ύλης και η σαφήνεια της γλώσσας. Η αξία του καλού βιβλίου γνώσεων ως σχολικού βοηθήματος ή ως εξωσχολικής ελεύθερης ενασχόλησης είναι μορφωτική, παιδαγωγική, δημιουργική και φιλαναγνωστική.

Τα τελευταία χρόνια, τα ηλεκτρονικά ή ψηφιακά βιβλία αποτελούν ένα νέο είδος, το οποίο συνδυάζει στοιχεία της παραδοσιακής ανάγνωσης με τη σύγχρονη και σχετίζεται με την πρόσβαση και την εκτίμηση πληροφοριών, τη λήψη αποφάσεων και την πλοήγηση σε πλούσια πολυμεσικά περιβάλλοντα. Κάποιοι υποστηρίζουν τη χρήση τους, καθώς θεωρούν ότι οι μαθητές χειρίζονται τις επιλογές των υπερκειμένων ανάλογα με τις ανάγκες τους και υπάρχει πραγματική αλληλεπίδραση ανάμεσα στο κείμενο και τον αναγνώστη. Επίσης, προσφέρουν ένα μεγάλο εύρος στοιχείων και ποικίλα αναγνωστικά επίπεδα, ενώ είναι πιο φιλικά σε σχέση με τα έντυπα προς τα άτομα με μαθησιακές δυσκολίες. Στον αντίποδα, άλλοι θεωρούν ότι οι αναγνώστες στηρίζονται στην τεχνολογία και δεν αναπτύσσουν δικές τους ικανότητες. Τα έντυπα κείμενα ενθαρρύνουν τον αναγνώστη να σκεφτεί κριτικά και να αναπτύξει μεταγνωστικές ικανότητες, ενώ σε ένα υπερκειμενικό περιβάλλον η κατανόηση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την τεχνολογία. Επιπλέον, πολλές φορές τα παιδιά αναλώνονται σε μη αναγνωστικές δραστηριότητες, όπως τα γραφικά ή τα παιχνίδια που συνήθως συνοδεύουν αυτό το νέο είδος.

Ανάλογη συζήτηση με υποστηρικτές και πολέμιους έχουμε και στην περίπτωση των κόμικς. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι οι μαθητές που διαβάζουν κόμικς κοιτάζουν τις εικόνες και δεν διαβάζουν το κείμενο, που αποτελεί πιο σύνθετη διαδικασία, με τις λέξεις να συμπληρώνουν και να διευκολύνουν την κατανόηση των εικόνων. Οι υποστηρικτές, αντίθετα, πιστεύουν πως η ανάγνωση των κόμικς θα οδηγήσει τα παιδιά σε θετική στάση προς το διάβασμα, θα τα ενθαρρύνει να γνωρίσουν και άλλα είδη, ενώ διασκεδάζουν και αντλούν χαρά σαν να διαβάζουν και να παρακολουθούν ταυτόχρονα μια ταινία.

Σήμερα, με την κυριαρχία της εικόνας και την εξέλιξη των ηλεκτρονικών μέσων, η ανάγνωση λογοτεχνικών βιβλίων έχει περιοριστεί. Οι μαθητές προτιμούν να χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για διασκέδαση, για σχολικές εργασίες και για την παρακολούθηση τηλεοπτικών προγραμμάτων. Η ανάγνωση αποτελεί τις περισσότερες φορές υποχρεωτική εργασία και η δημιουργική πλευρά της έχει περιοριστεί σημαντικά.

Η υποχρεωτική ανάγνωση δεν έχει κάποιο κίνητρο και αποτελεί τις περισσότερες φορές αντικείμενο εξεταστικής διαδικασίας. Αντίθετα η δημιουργία κινήτρων φιλαναγνωσίας για τους μαθητές θα πρέπει να καλλιεργηθεί στη βάση των προσωπικών τους εμπειριών και σε σύνδεση με τα βιώματά

τους. Η πρόκληση ενδιαφέροντος των μαθητών για μελέτη κειμένων λογοτεχνίας στο σχολείο επιτυγχάνεται, όταν κατορθώσει ο εκπαιδευτικός να δημιουργήσει κίνητρα και να τους καθοδηγήσει, ώστε να συνειδητοποιήσουν ότι τα θέματα του βιβλίου δεν είναι ξένα, αλλά αφορούν την ίδια τη ζωή τους και παρουσιάζονται με τρόπο ελκυστικό (Γκίβαλου, 2012: 28).

Μέσα από την ανάγνωση επιδιώκεται οι μαθητές να αναπτύσσουν τα ατομικά τους ενδιαφέροντα και την περιέργεια, καθώς και να αναζητούν ευκαιρίες για κοινωνική αλληλεπίδραση. Επίσης, να επιλέγουν βιβλία ανάλογα με τις αναγνωστικές τους δεξιότητες (οι πιο έμπειροι αναγνωστικά είναι πιο ικανοί στην επιλογή απαιτητικών βιβλίων που μπορούν επιτυχώς να διαβάσουν). Ακόμη, να διαβάζουν με τον δικό τους ρυθμό και να κάνουν επιλογή θεμάτων και υλικού με βάση τις προσωπικές τους προτιμήσεις. Να νιώθουν ασφάλεια και υποστήριξη τόσο στις συναισθηματικές όσο και στις γνωστικές πλευρές της αναγνωστικής τους ανάπτυξης.

Ο εκπαιδευτικός προωθώντας το αναγνωστικό κίνητρο βελτιώνει τις εκπαιδευτικές προοπτικές για τα παιδιά που δυσκολεύονται στην ανάγνωση. Πολλές φορές διαβάζοντας βιβλία που περιέχουν ιστορίες, τα παιδιά φαντάζονται τους εαυτούς τους ως ήρωες. Πτυχές των εσωτερικών κινήτρων αποτελούν η κατανόηση, η σημασία, η περιέργεια, η συμμετοχή και η πρόκληση. Τα εσωτερικά κίνητρα είναι σημαντικά, καθώς λειτουργούν από τη διάθεση των μαθητών για επιτυχία.

Έχουν καταγραφεί διάφορες στρατηγικές ενθάρρυνσης για τη δημιουργία εσωτερικών κινήτρων, όπως η ελεύθερη αναζήτηση βιβλίων, οι επισκέψεις σε βιβλιοθήκες, η επαφή και συμμετοχή σε εκδηλώσεις σχετικές με το βιβλίο, η προώθηση της φιλαναγνωσίας μέσω διαδικτύου (Χριστοδουλίδου & Μουλά: 139), η διατήρηση ενός χώρου που διατίθεται αποκλειστικά για την ανάγνωση, η αφιέρωση επαρκούς χρόνου για αναγνωστικές δραστηριότητες, η διαχείριση των περισπασμών και τέλος ο αυτό-έλεγχος και η εξαγωγή συμπερασμάτων.

Η καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας έχει θετικό αντίκτυπο στους μελλοντικούς ενήλικους αναγνώστες, καθώς διαμορφώνει το γλωσσικό αίσθημα, επηρεάζει τη γραφή, διευρύνει το λεξιλόγιο με την επιλογή των καταλληλότερων λέξεων, αναπτύσσει την αφηγηματική ικανότητα, διευρύνει τους ορίζοντες της σκέψης και γενικότερα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη γλωσσική ανάπτυξη και την αισθητική απόλαυση και καλλιέργεια. Μέσω της αναγνωστικής λειτουργίας, επίσης, ασκούνται στην ορθογραφία, καθώς υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στο πόσο διαβάζουν και σε ποιο βαθμό έχουν αναπτύξει μέσα από τη συνεχή οπτική επαφή με τις λέξεις, την ορθογραφική ικανότητα (Καραγιάννη, 2018: 198).

Ως αναγνώστης ή ακροατής ιστοριών το παιδί οργανώνει τη σκέψη του, συγκροτεί και δομεί τις πληροφορίες, συνδέοντας τις σχέσεις αιτίας και αποτελέσματος, τη χρονική σειρά, την αλληλουχία μεταξύ γεγονότων, καταστάσεων και επεισοδίων, ενώ εξασκείται στην εξαγωγή συμπερασμάτων. Η κατανόηση και η έκφραση συναισθημάτων κατά την ανάγνωση ή την αφήγηση ιστοριών ενθαρρύνουν τα παιδιά στην κριτική σκέψη, τον αναστοχασμό και την ενσυναίσθηση (Πατέρα & Τσιλιμένη, 2012: 20).

Τα βιβλία συνεισφέρουν στη δημιουργία κώδικα ηθικής, ενώ παρέχουν πληροφορίες και επεκτείνουν το πεδίο γνώσεων των παιδιών, προσφέροντας τη δυνατότητα επαφής με άλλους τρόπους και άλλες εποχές. Μέσω αυτών ο μαθητής γνωρίζει εμπειρίες άλλων και έμμεσα συμμετέχει στα βιώματα των ηρώων, συνειδητοποιεί τα ανθρώπινα προβλήματα, αντιμετωπίζει θέματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες και έρχεται σε επαφή με απόψεις, κρίσεις και υποθέσεις άλλων ανθρώπων, καθώς τα βιβλία εκφράζουν τη συλλογική μνήμη και την αυτοσυνειδησία κάθε κοινωνίας.

2. Στρατηγικές ενθάρρυνσης της φιλαναγνωσίας στο σχολείο

Η ελεύθερη ανάγνωση έχει χαρακτηριστεί ως η καρδιά ενός εργαστηρίου ανάγνωσης. Είναι μια συνεργατική και δομημένη εμπειρία. Απαραίτητη η δημιουργία ενός περιβάλλοντος πλούσιου σε αναγνωστικά ερεθίσματα, η δημιουργία ουσιαστικά μιας βιβλιοφιλικής ατμόσφαιρας. Ένα περιβάλλον που να είναι φιλικό ως προς την ανάγνωση εμπεριέχει όχι μόνο βιβλία αλλά και αντικείμενα, εικόνες και ερεθίσματα για αναγνώσεις και αναγνωστικά παιχνίδια.

Κίνητρα:

Τα παιδιά που διαβάζουν οικειοθελώς, διαβάζουν περισσότερο σε σχέση με τα άλλα και υιοθετούν τη διά βίου ανάγνωση. Εξαιρετικά σημαντική είναι η επιλογή για το τι, το πώς και το γιατί να μελετούν. Γι' αυτό είναι καλό να γίνονται και να υπάρχουν τα ακόλουθα:

- Να καλλιεργείται η ικανότητα της μεγάλωφνης ανάγνωσης (σε όλες τις τάξεις) καθώς αυτή συμβάλλει στη γλωσσική και φωνολογική ανάπτυξη, συμβάλλει στην ανάπτυξη σωστών συντακτικών δομών, βελτιώνει τις δεξιότητες κατανόησης και αναγνωστικής ικανότητας, προσφέρει συναισθηματική ηρεμία και δημιουργεί το αίσθημα μιας κοινότητας αναγνωστών.
- Να δίνεται έμφαση στη σιωπηρή ανάγνωση καθώς βοηθά τα παιδιά να αναπτύξουν την ικανότητα της συγκέντρωσης για μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα και συμβάλλει στην αυτοματοποίησή της. Παράλληλα προσφέρει τον χρόνο και τη δυνατότητα ομαλής μετάβασης από το ένα αναγνωστικό επίπεδο στο άλλο, λαμβάνοντας υπόψη τον προσωπικό ρυθμό κάθε παιδιού.
- Θεματικοί κατάλογοι με δυνατότητες επιλογής, προσωπικές προτιμήσεις και συζητήσεις γύρω από αυτές.
- Αναγνωστική γωνιά στην αίθουσα διδασκαλίας (όπου δεν υπάρχει σχολική βιβλιοθήκη), με βιβλία και σχετικό υλικό για να μπορέσουν τα παιδιά να εμπλακούν σε διδακτικές και παιγνιώδεις αναγνωστικές δραστηριότητες που παρέχουν ευκαιρίες και για κοινωνική αλληλεπίδραση με τους συμμαθητές τους. Τα βιβλία θα πρέπει να περιλαμβάνουν όλα τα κειμενικά είδη και να ανταποκρίνονται στα ποικίλα αναγνωστικά επίπεδα των μαθητών.
- Δείγμα από όλα τα είδη των παιδικών βιβλίων, όπως: μυθιστορήματα, διηγήματα, βιβλία γνώσεων, ποίηση, εγκυκλοπαιδικά βιβλία, εικονογραφημένα βιβλία, λεξικά και βιογραφίες με συνεχή ανανέωση και εμπλουτισμό του υλικού που είναι διαθέσιμο στα παιδιά.
- Συνδρομή σε δημοφιλή περιοδικά και εφημερίδες που απευθύνονται σε παιδιά.
- Οι εκπαιδευτικοί εμπλέκονται στην ανάγνωση των παιδιών, κάνουν ερωτήσεις, προτείνουν βιβλία, φέρνουν βιβλία στην τάξη και συνεργάζονται με τους γονείς. Δημιουργούν ένα αναγνωστικό περιβάλλον, στο οποίο τα βιβλία είναι εύκολα προσβάσιμα στα παιδιά. Χρησιμοποιούν και άλλα υλικά που υποβοηθούν την ανάγνωση, όπως: εικόνες, χάρτες, ηχογραφήσεις, παιχνίδια.
- Να δίνεται χρόνος στους μαθητές όχι μόνο για την ανάγνωση, αλλά και για να ξεφυλλίσουν, να σκεφτούν και να επιλέξουν το βιβλίο που θεωρούν ότι είναι κατάλληλο για αυτούς ή τους αρέσει. Να νιώσουν την ελευθερία και την άνεση να συλλογιστούν και να επιλέξουν βιβλία σύμφωνα με τις επιθυμίες και τα ενδιαφέροντά τους.
- Ομάδες ανάγνωσης που μελετούν το ίδιο θέμα, λογοτεχνικό κείμενο ή συγγραφέα και συζητούν, γράφουν, δημιουργούν, προτείνουν και κρίνουν. Με αυτό τον τρόπο παιδιά διαφόρων επιπέδων ανάγνωσης και ενδεχομένως ηλικιών αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, εκτιμούν τις πολλαπλές ερμηνείες, οδηγούνται στη βαθύτερη κατανόηση και βοηθούνται στην οικοδόμηση προσωπικού και

συλλογικού νοήματος. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο μπορούν παιδιά των τελευταίων τάξεων να διαβάζουν σε παιδιά των πρώτων ή ακόμη και να προτείνουν βιβλία σε παιδιά άλλων τάξεων.

- Επαφή με συγγραφείς που καλούνται ως επισκέπτες στον χώρο του σχολείου. Προηγείται η ανάλογη προετοιμασία και ακολουθεί η ανατροφοδότηση και ο αναστοχασμός.
- Παιγνιώδεις δραστηριότητες οικειοποίησης της μοναδικότητας του λογοτεχνικού κειμένου. Οι μαθητές μέσα από δράσεις που έχουν σχέση με την κατανόηση, τη δομή, τον συγγραφέα, τις αφηγηματικές τεχνικές, γνωρίζουν τις ιδιαιτερότητες της λογοτεχνικής γραφής και της μυθοπλασίας, εκφράζουν τις δικές τους απόψεις, σχολιάζουν ευχάριστα και δημιουργικά το κείμενο, ταυτίζονται αλλά και κρίνουν τους ήρωες.
- Βιβλιοπαρουσιάσεις που φέρνουν σε επαφή τα παιδιά με τα βιβλία και τα προσκαλούν στον χώρο της ανάγνωσης. Επίσης με την προτροπή του δασκάλου, οργανώνουν μια διαφημιστική εκστρατεία (φτιάχνουν αφίσες, σχεδιάζουν τις κύριες σκηνές κτλ.) για να προωθήσουν κάποια βιβλία.
- Επετειακές προτάσεις βιβλίων σε προθήκες στην είσοδο της βιβλιοθήκης ή σε κοινόχρηστο χώρο του σχολείου (π.χ. βιβλία σχετικά με την ημέρα περιβάλλοντος, την ημέρα των δικαιωμάτων του παιδιού, την ημέρα των ζώων κ.λπ.)
- Δημιουργία της πρώτης σελίδας μιας εφημερίδας, όπου με τίτλους, υπότιτλους, εικόνες και μικρά κείμενα θα παρουσιάζονται τα σημαντικά θέματα και γεγονότα της ιστορίας ενός βιβλίου.
- Συμμετοχή σε διαγωνισμούς και αναγνωστικά προγράμματα. Βασικά στοιχεία ενός αναγνωστικού προγράμματος είναι η μελέτη ολόκληρων βιβλίων, η ελεύθερη επιλογή αναγνωστικού υλικού, η μεγάλωφνη ανάγνωση, η σιωπηρή ανάγνωση, με τον εκπαιδευτικό να αποτελεί πρότυπο ανάγνωσης, και εμπνευστή σε αναγνωστικές και παιγνιώδεις δραστηριότητες.
- Το δεκάλεπτο της ανάγνωσης κάθε μέρα (κάθε πρωί ο/η εκπαιδευτικός διαβάζει μεγάλωφωνα για 10' απόσπασμα από ένα ολόκληρο βιβλίο ή τη συνέχεια από μια ομάδα βιβλίων με συναφές θέμα).

Κυρίαρχο μέλημα των εκπαιδευτικών, επιδιώκεται να είναι η προσπάθεια τόνωσης και ενθάρρυνσης ανάλογων δράσεων. Οι εμπυχώσεις αυτές έχουν ως κύριο στόχο την αισθητική καλλιέργεια των μαθητών και απευθύνονται κυρίως στη φαντασία και στο συναίσθημα του αναγνώστη και όχι στην πληροφόρηση ή στη γνώση (Κατσίκη-Γκίβαλου, 2012). Αποσκοπούν κατά βάση στη δημιουργία μιας πρόσκλησης σε ανάγνωση (ακόμα και για τους μαθητές που δεν αγαπούν το διάβασμα) και τη δημιουργία ενός ξεχωριστού κλίματος ανάμεσα στους μικρούς αναγνώστες και το βιβλίο, των μελών της κοινότητας των αναγνωστών μεταξύ τους και των μαθητών με τον δάσκαλο. Αυτό μπορεί να συμβεί αν η ανάγνωση στην τάξη είναι προαιρετική, συναρπαστική και έχει έντονο το στοιχείο της έκπληξης. (Αρτζανίδου & Κουράκη, 2014). Οι δραστηριότητες αυτές θα πρέπει να στοχεύουν στην ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του βιβλίου, στη μορφή, αλλά και στα δομικά στοιχεία του λογοτεχνικού κειμένου και έτσι οι μαθητές να μπορούν να δημιουργήσουν ένα δικό τους βιβλίο κάνοντας στοχευμένες επιλογές στο περιεχόμενο.

Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δίνεται στη δημιουργική γραφή μέσω της οποίας επιτυγχάνεται η σύνδεση της Λογοτεχνίας με την αισθητική απόλαυση αλλά και τη δημιουργικότητα. Έτσι τα παιδιά, με παιγνιώδη τρόπο, εισάγονται στις αφηγηματικές τεχνικές του κειμένου και έρχονται σε επαφή με τα βασικά δομικά του στοιχεία, όπως το χωροχρονικό πλαίσιο, τους χαρακτήρες και την πλοκή. Ταυτόχρονα, η φιλαναγνωσία και η δημιουργική γραφή με τις ειδικές διδακτικές παρεμβάσεις και τεχνικές μπορούν «να αποτελέσουν τους δύο βασικούς πυλώνες της διδασκαλίας της λογοτεχνίας και γενικότερα του λογοτεχνικού πολιτισμού. Η δημιουργική γραφή επιτρέπει την ανάπτυξη συγ-

γραφικών δεξιοτήτων στον διδασκόμενο και η Φιλαναγνωσία του επιτρέπει να μετεξελιχθεί σε ένα σοβαρό αναγνώστη» (Καρακίτσος, 2011: 27-28).

Τα βασικά στοιχεία της δημιουργικής γραφής αξιοποιεί και η Φιλαναγνωσία, καθώς οι στόχοι τους συναντώνται στα σημεία της δημιουργικότητας, που προϋποθέτει το παιχνίδι και την εθελούσια συμμετοχή (Μουλά, 2012), της φαντασίας και της ανάδειξης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε λογοτεχνικού έργου, μέσα από την αποκάλυψη των μηχανισμών της συγγραφής και κατασκευής του στην πράξη (Νικολαΐδου, 2012).

Στην περίπτωση της αξιοποίησης της δημιουργικής γραφής σε φιλαναγνωστικές δράσεις, πρωτεύοντα ρόλο διαδραματίζει το βιβλίο. Ξεκινώντας και τελειώνοντας με αυτό οι δραστηριότητες δημιουργικής γραφής αποκτούν ακόμη έναν στόχο: την ανάδειξη του κειμένου και τη μετουσίωση και μεταφορά των συναισθημάτων που προκαλεί το κάθε είδος όπως, μυθιστόρημα, ποίημα, παραμύθι, διήγημα, δοκίμιο, θεατρικό έργο ή κόμικ. Ταυτόχρονα και η Φιλαναγνωσία λειτουργεί επικουρικά στους στόχους της δημιουργικής γραφής, καθώς επιτυγχάνει την έκθεση σε ποικίλα αναγνωστικά ερεθίσματα και την εξοικείωση των μαθητών σε όλα τα είδη της Λογοτεχνίας» (Αρτζανίδου & Κουράκη, 2014: 4-5).

Οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να επιτύχουν το βέλτιστο αποτέλεσμα για τους μαθητές πρέπει να τους κάνουν να νιώθουν μέλη μιας κοινότητας αναγνωστών, παρέχοντάς τους ευκαιρίες για συζήτηση όσων διάβασαν με άλλους. Παράλληλα επιβάλλεται να ενδυναμώνουν την αίσθηση αυτονομίας ενθαρρύνοντάς τους να επιλέγουν βιβλία που ανταποκρίνονται στα προσωπικά τους ενδιαφέροντα και να τους παρέχουν πρόσβαση σε αναγνωστικό υλικό που τους γοητεύει και είναι κατανοητό.

3. Η Λογοτεχνία στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Γλώσσας Δημοτικού

Ο γενικός σκοπός της θα πρέπει να είναι η πνευματική ανάπτυξη, η αισθητική, γλωσσική, συναισθηματική και ηθική καλλιέργεια των μαθητών. Κριτήριο επιλογής των κειμένων θα πρέπει να είναι η δυνατότητά τους να προκαλούν τη βιωματική εμπλοκή των μαθητών και να κινούν το ενδιαφέρον τους.

Σύμφωνα με τα ανωτέρω, θα μπορούσε βάσιμα να υποστηρίξει κανείς ότι και η επιλογή των κειμένων των εγχειριδίων της Γλώσσας θα έπρεπε να γίνεται με βάση τον βιωματικό τους χαρακτήρα.

Η διδασκαλία της Λογοτεχνίας θα πρέπει να στοχεύει στη διαμόρφωση ή/και στην ενίσχυση αισθητικών κριτηρίων και σε δημιουργία εμπειριών που είναι ενδιαφέρουσες για τη σχολική κοινότητα.

Οι συντεταγμένες του πλαισίου οργάνωσης της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας περιλαμβάνουν:

- α) Την ανάγνωση και την ακρόαση
- β) Τη φιλιαναγνωσία
- γ) Την παιδαγωγική του Θεάτρου-Θεατρικές τεχνικές
- δ) Τη δημιουργική γραφή

Οι στόχοι και τα επιτεύγματα - δράσεις ανά ζεύγος τάξεων είναι:

Α΄ ΚΑΙ Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	
ΣΤΟΧΟΙ (Οι μαθητές με την ενισχυμένη υποστήριξη του εκπαιδευτικού)	ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΑ-ΔΡΑΣΕΙΣ
Να χαρούν την πρώτη επαφή με απλά κείμενα της λογοτεχνίας αρχικά ως ακροατές και στη συνέχεια ως αναγνώστες	Να εισαχθούν στη διαδικασία της ανάγνωσης με κατάλληλο επιτονισμό, δραματοποιημένη ή μουσική αφήγηση, αναδη-γηση (από τον δάσκαλο)
Να αρχίζουν να διαμορφώνουν κουλτούρα ανάγνωσης ώστε να καταστούν στο μέλλον ενδιαφερόμενοι αναγνώστες	Να προσεγγίζουν ποικίλα λογοτεχνικά είδη, να παρατηρούν τα βιβλία και να διατυπώνουν υποθέσεις για το περιεχόμενό τους.
Να αντιληφθούν ότι η λογοτεχνία λειτουργεί ως κίνητρο επαφής με άλλες μορφές τέχνης	Να είναι σε θέση να αποδίδουν εικαστικά εικόνες των κειμένων, να έρθουν σε επαφή με τη μελοποιημένη ποίηση, να γνωρίσουν είδη θεατρικής έκφρασης να μυηθούν στο θεατρικό παιχνίδι
Να οικοδομήσουν σχέση με το λογοτεχνικό κείμενο και να γνωρίσουν τους βασικούς συντελεστές του και το σύνολο των περικειμενικών στοιχείων του βιβλίου	Να αναγνωρίζουν τον τίτλο του έργου, τον συγγραφέα και τον εικονογράφο.
Να ενεργοποιούν τις αισθήσεις τους για να διακρίνουν τους διαφορετικούς τύπους βιβλίων με βάση τη μορφή και την ύλη τους (π.χ. παραμύθια, εικονοβιβλία, παιδικές εγκυκλοπαίδειες, μουσικά βιβλία)	Να δημιουργούν νέο εξώφυλλο, ατομικά ή σε ομάδες, για το βιβλίο που προσέγγισαν.

Να κάνουν τα πρώτα βήματα στη δημιουργία ενός δικού τους έργου (προφορικού ή γραπτού)	Να ολοκληρώνουν αφηγήσεις ιστοριών δίνοντάς τους δικές τους εκδοχές, μιλώντας για τα κείμενα
Να μυηθούν σε απλά φωνολογικά παιχνίδια που σχετίζονται με τη μορφή των κειμένων	Να γνωρίσουν μέσα από παιγνιώδεις δράσεις τα σχετιζόμενα με ήχους και ρυθμούς μέρη των κειμένων (ομοιοκαταληξία, παρήχηση, συνήχηση)
Γ' ΚΑΙ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	
ΣΤΟΧΟΙ (Οι μαθητές με την διαμεσολάβηση του εκπαιδευτικού ασκούνται στην ανάγνωση της λογοτεχνίας)	ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΑ-ΔΡΑΣΕΙΣ
Να προσεγγίζουν βιωματικά τα κείμενα μέσα από τη σταδιακή ανακάλυψη των διαφόρων μορφών έκφρασης και των πιο λεπτών νοηματικών αποχρώσεων	Να διαβάζουν εκφραστικά τα κείμενα, να κατανοούν τα συμφραζόμενα, να νιώθουν τη συγκίνηση και την αισθητική απόλαυση της ανάγνωσης
Να διακρίνουν βασικά στοιχεία του πεζού και του ποιητικού λόγου	Να αντιλαμβάνονται τη διάκριση ανάμεσα στην έμμετρη και την μοντέρνα ποίηση και να αρχίζουν να αποκτούν αίσθηση του ρυθμού και του μέτρου. Να εντοπίζουν την ομοιοκαταληξία, τις στροφές, τους στίχους, το διασκελισμό, τις επαναλήψεις. Να διακρίνουν το φανταστικό από το πραγματικό και τα βασικά στοιχεία της διήγησης (ποιος, πού, πότε, γιατί)
Να μυηθούν στην ερμηνεία των κειμένων	Να μπορούν να αποκαλύπτουν τη σύνδεση των επεισοδίων, να κάνουν υποθέσεις για την εξέλιξη της πλοκής, να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των χαρακτήρων, να αποδίδουν δραματοποιημένα και εικαστικά το κείμενο
Να ενημερώνονται για τους δημιουργούς των λογοτεχνικών έργων	Να μελετούν, εκτός των βασικών στοιχείων του κειμένου, το βιογραφικό σημείωμα του συγγραφέα και να αναζητούν πρόσθετες/συμπληρωματικές πληροφορίες γι' αυτόν.
Με την ανάγνωση των λογοτεχνικών κειμένων να καλλιεργούν τη φαντασία και τη δημιουργική σκέψη	Να συγγράφουν ή να αφηγούνται απλά κείμενα αλλάζοντας την αρχή, τη μέση ή το τέλος του λογοτεχνικού έργου που μελέτησαν
Να κάνουν τα πρώτα βήματα στη δημιουργική γραφή και ανάγνωση	Να συγγράφουν ή να αφηγούνται απλά κείμενα ολοκληρώνοντας ή ανατρέποντας την υπόθεση με φαντασία
Να γνωρίσουν τα βασικά είδη της λογοτεχνίας με βάση τη μορφή ή το περιεχόμενό τους	Να ξεχωρίζουν πεζά κείμενα, παραμύθια, μύθους, δημοτικά τραγούδια, παραδόσεις, ποιήματα, σύντομα θεατρικά έργα, βιβλία γνώσεων, εικονοβιβλία, να διακρίνουν πρωταγωνιστή, ήρωες, συναισθήματα, αντιδράσεις, να μπορούν να «διαβάζουν» την εικόνα και να διακρίνουν τους τρόπους συσχέτισης της με το κείμενο
Ε' ΚΑΙ ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	
ΣΤΟΧΟΙ (Οι μαθητές με τα ερωτήματα του δασκάλου ασκούνται στην αυτενεργή ανάγνωση και την ερμηνευτική προσέγγιση των κειμένων)	ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΑ-ΔΡΑΣΕΙΣ
Να εμπλουτίσουν την αναγνωστική τους εμπειρία εστιάζοντας στη νοηματοδότηση	Να εφαρμόζουν όλες τις στρατηγικές ανάγνωσης με δυνατότητα συνεπικουρίας των νέων τεχνολογιών ή άλλων τεχνικών μέσων

Να κατανοούν χαρακτηριστικά γραφής των δημιουργών των λογοτεχνικών έργων	Να αναγνωρίζουν αφηγηματικές τεχνικές, τρόπους αφήγησης, οπτική γωνία αφηγητών, στοιχεία ύφους και πλοκής
Να διακρίνουν διαφορετικά είδη πεζού και ποιητικού λόγου	Να προσεγγίζουν τα «βασικά» πεζογραφικά είδη (μυθιστόρημα, νουβέλα, διήγημα). Να έρχονται σε επαφή με έργα της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης καταθέτοντας αξιολογικές κρίσεις
Να αναπτύξουν την κριτική σκέψη συγκρίνοντας κείμενα	Να συγκρίνουν το μελετώμενο με αντίστοιχα έργα του ίδιου συγγραφέα, να μελετούν κριτικές για το έργο (αν υπάρχουν), να κάνουν συγκρίσεις βιβλίων ανάλογης θεματολογίας ή του ίδιου συγγραφέα και να διατυπώνουν αξιολογικές κρίσεις
Να αντιληφθούν την ποιητική και συγκινησιακή λειτουργία της λογοτεχνικής γλώσσας	Να είναι σε θέση να διακρίνουν ποιητικά σύμβολα, το ύφος του κειμένου, τα σχήματα λόγου, την αλληγορία, τον συμβολισμό, το χιούμορ
Να γνωρίσουν στοιχεία από την πολιτιστική μας κληρονομιά, την ιστορία και τη θρησκευτική παράδοση της Ελλάδας, της Ευρώπης και του κόσμου	Να μελετήσουν κείμενα σχετικά με εθνικές και θρησκευτικές επετείους, από την παράδοση και τη λαογραφία μας και να κάνουν γόνιμες συγκρίσεις με διαφορετικές κουλτούρες
Να μυηθούν στην κατανόηση του αφηγηματικού λόγου και να ενισχυθούν στη διατύπωση προφορικού και γραπτού λόγου	Να δημιουργήσουν δικά τους κείμενα είτε ως προέκταση των αναγνωσθέντων κειμένων είτε εμπνεόμενοι από αυτά Να μπορούν να προβούν στην προφορική κριτική ή/και παρουσίαση ενός βιβλίου
Να μετέχουν σε μια κοινότητα αναγνωστών που θα μελετούν λογοτεχνικά κείμενα εντός και εκτός σχολείου	Να ενεργούν ως μέλη κοινότητας αναγνωστών του σχολείου είτε δια ζώσης ή μέσα από κοινωνικά δίκτυα ή ιστοσελίδες και να εκφράζονται με τον δικό τους τρόπο, με βιβλιοπαρουσιάσεις και προσκλήσεις συγγραφέων
Να αναπτύξουν τη δημιουργική γραφή ως προέκταση της ανάγνωσης των κειμένων	Να συγγράψουν κείμενα ακολουθώντας τα χαρακτηριστικά και τις συμβάσεις κάθε λογοτεχνικού είδους. Μεταγραφή από είδος σε είδος, αλλαγή επεισοδίων, ηρώων, συμπλήρωση κενών αφήγησης, μετατροπή ύφους, συνδυασμός ιστοριών με ενοποίηση κειμένων
Να γνωρίσουν δημοτικά τραγούδια του τόπου μας από διάφορες εποχές και περιοχές της Ελλάδας και να τα συνδέουν με ιστορικές περιόδους και γεγονότα	Να μελετήσουν τις διαφορετικές παραλλαγές ενός δημοτικού τραγουδιού, να επιχειρήσουν διασύνδεσή του με τον τόπο εμφάνισής του και την ιστορική του περίοδο αναζητώντας ανάλογα δημιουργήματα άλλων πολιτισμών
Να ανακαλύπτουν τη διακειμενική σύνδεση των λογοτεχνικών βιβλίων με άλλα βιβλία και με άλλες μορφές τέχνης	Να συζητούν και να συσχετίζουν και το κοινό θέμα ενός λογοτεχνικού βιβλίου με μια ταινία, ένα θεατρικό έργο, έναν πίνακα ζωγραφικής, ένα τραγούδι που έχουν παρακολουθήσει, παρατηρήσει ή ακούσει

4. Αξιολόγηση

Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση αποτελεί την καταλληλότερη εκπαιδευτική βαθμίδα για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας. Θα πρέπει να γίνεται προσπάθεια να διαπιστωθεί στη διάρκεια του σχολικού έτους ο βαθμός όπου ο μαθητής έχει μυηθεί στο φαινόμενο της Λογοτεχνίας. Να εξετάζεται δηλαδή κατά πόσο έχει ενισχυθεί το ενδιαφέρον του για τη Λογοτεχνία, κατά πόσο έχει οδηγηθεί σε ελεύθερη επιλογή βιβλίων, κατά πόσο έχει ενισχύσει και διαμορφώσει αισθητικά κριτήρια, έχει αναπτύξει την κριτική σκέψη και έχει δημιουργήσει εμπειρίες που του προκαλούν το ενδιαφέρον για τη φιλαναγνωσία. Τα στοιχεία αυτά λόγω της ιδιαιτερότητας της δράσης δεν είναι απολύτως μετρήσιμα, είναι όμως χρήσιμα για την αξιολόγηση των μαθητών και την αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευτικού στο συγκεκριμένο έργο. Με δεδομένο ότι ο διδάσκων γνωρίζει καλύτερα από τον καθένα το επίπεδο και το μαθησιακό δυναμικό της τάξης, είναι ο μόνος αρμόδιος για την επιλογή των κατάλληλων κειμένων και του τρόπου αξιολόγησης αλλά και για τον χειρισμό του υλικού στη διδασκαλία, τη δημιουργική γραφή και τις υπόλοιπες δραστηριότητες που σχετίζονται με την ώρα της Λογοτεχνίας.

Καθώς δεν τίθεται θέμα αριθμητικής αξιολόγησης, το ζητούμενο θα πρέπει να είναι η ανατροφοδότηση και το κατά πόσο οι μαθητές ανταποκρίθηκαν στα υπό προσέγγιση κείμενα με την αξιολόγηση να είναι περιγραφική, διαρκής και διαμορφωτική, ώστε να είναι αποτελεσματική. Μπορεί να γίνεται με την ολοκλήρωση ενός βιβλίου, μιας ενότητας κειμένων, σε παράλληλα κείμενα ή στο τέλος του τριμήνου. Θεωρείται δεδομένο ότι οι δράσεις αξιολόγησης πρέπει να προάγουν τη δημιουργικότητα και να είναι διαβαθμισμένης δυσκολίας, ώστε να ανταποκρίνονται στις ιδιαιτερότητες κάθε μαθητή.

Τέλος, ενισχύονται οι συνεργατικές δράσεις εργασιών project με τη χρήση νέων τεχνολογιών, όπου αξιολογούνται η έρευνα και συγκέντρωση στοιχείων, η παρουσίαση και η εξαγωγή συμπερασμάτων. Παράλληλα ενθαρρύνεται η αβίαστη δημιουργική γραφή, η έμπνευση και η πρωτοτυπία στη συγγραφή αλλά και η αφήγηση και η καλλιέργεια του προφορικού λόγου, ενώ προτείνεται να εφαρμόζεται η διαφοροποιημένη διδασκαλία.

5. Παράδειγμα αξιοποίησης λογοτεχνικού βιβλίου στο πλαίσιο της σχολικής τάξης

Βιβλίο: «Το Υπναρούδι και η Ελεάννα σε φανταστικές περιπέτειες»

Συγγραφέας: Αργυρώ Μουντάκη

Εκδόσεις: Πατάκη

Χρόνος διδακτικής αξιοποίησης: 12 ώρες

Θέμα: Φροντίζω το περιβάλλον-δικαιώματα των ζώων-φιλοζωία-αειφορία

Μέθοδοι δράσεων/Βασικές έννοιες: Επίλυση Προβλήματος, Δεξιότητες του νου, Δεξιότητες ζωής, Δημιουργικότητα, Συνεργασία, Επικοινωνία, Μάθηση βάσει έργου, Δραματοποίηση, Ευαισθησία, Ενσυναίσθηση, Συνέλευση τάξης.

Θεματικοί άξονες βιβλίου: Φιλία ανάμεσα σε παιδιά - ζωοφιλία - αδέσποτα και δεσποζόμενα ζώα - αλληλεγγύη - οικογενειακή ασφάλεια - διαζύγιο

Α) Στόχοι μετά την ολοκλήρωση ανάγνωσης του βιβλίου και των δράσεων

1. Αισθητική απόλαυση του κειμένου.
2. Έκφραση συναισθημάτων και προβληματισμών.
3. Εύρεση τρόπων επίλυσης προβλήματος.
4. Μάθηση μέσω επίλυσης προβλήματος.
5. Καλλιέργεια δεξιοτήτων ενσυναίσθησης, συνεργασίας, επικοινωνίας και περιβαλλοντικής συνειδητοποίησης¹.
6. Καλλιέργεια δεξιοτήτων διαμεσολάβησης: διαχείριση και επίλυση συγκρούσεων.
7. Σύνθεση και συσχέτιση δεδομένων και πληροφοριών.
8. Ερμηνεία πληροφοριών και δεδομένων και εξαγωγή συμπερασμάτων.
9. Δημιουργία, ανάλυση και αξιολόγηση εναλλακτικών προτάσεων.
10. Κριτικός αναστοχασμός με βάση προγενέστερες εμπειρίες και συσχέτιση με προσωπικά βιώματα.
11. Βιωματική προσέγγιση της ιστορίας.
12. Κριτική προσέγγιση.
13. Εμβάθυνση στις βασικές έννοιες και την υπόθεση.
14. Αφόρμηση από την ιστορία για περαιτέρω δράσεις: ζωγραφική, κατασκευές, τραγούδι.
15. Διαδραστική παρουσίαση του της ιστορίας/ Δραματοποίηση/ Θεατρικό παιχνίδι.
16. Ανατροφοδότηση.

¹ «Η ενσυναίσθηση έχει ιδιαίτερη αξία κατά τη διερεύνηση της σχέσης των ανθρώπων με τα άλλα είδη, καθώς απαιτείται η κατανόηση των υποκειμενικών εμπειριών των άλλων ειδών ζώων, κυρίως όσων επηρεάζονται από τις ανθρώπινες πράξεις. Σε αυτό το πλαίσιο είναι σημαντική η κριτική προσέγγιση των κοινωνικών κατασκευών για τα άλλα ζώα, η οποία θα οδηγήσει στην αμφισβήτηση και τον επανακαθορισμό των αντιλήψεων, των στάσεων και των συμπεριφορών απέναντί τους. Ο Schultz κατέδειξε ότι όταν καλλιεργηθεί ενσυναίσθηση σε σχέση με το περιβάλλον, αυτή παρακινεί στην προστασία των άλλων μορφών ζωής και αντίστροφα, το να φαντασθεί κάποιος τον εαυτό του στη θέση ενός άλλου έμβιου όντος, αναπτύσσει την ενσυναίσθηση, ενισχύει το επίπεδο αποδοχής του άλλου και τελικά οδηγεί σε φιλοπεριβαλλοντικές στάσεις και συμπεριφορές». Βλ. Σεμινάριο ΙΕΠ για τις Δεξιότητες 21+. Θεματική ενότητα: Φροντίζω το περιβάλλον.

Β) Στόχοι αειφορίας

Οι μαθητές και οι μαθήτριες είναι σε θέση:

1. Να συνειδητοποιούν ότι οι ανάγκες όλων των ζωντανών πλασμάτων είναι ίδιες. Στόχος της δραστηριότητας είναι να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές ότι άνθρωποι και ζώα ως ζωντανοί οργανισμοί έχουν παρόμοιες βασικές ανάγκες που πρέπει να καλύπτονται για να διατηρηθούν στη ζωή.
2. Να περιγράφουν περιπτώσεις από το τοπικό περιβάλλον όπου οι άνθρωποι δεν εφαρμόζουν τις υποχρεώσεις τους απέναντι σε δεσποζόμενα ή αδέσποτα ζώα.
3. Να εκφράσουν τον προβληματισμό τους για το τι θα συμβεί αν κάποιο ζώο δεν καταφέρει να καλύψει τις ανάγκες του.
4. Να κάνουν προτάσεις για το πώς θα βοηθήσουν ένα ζώο να ζει καλύτερα και με ασφάλεια.
5. Να εκφράζουν συναισθήματα για τις περιπτώσεις που δεν καλύπτονται οι ανάγκες των ζώων.
6. Να επιδεικνύουν ευαισθησία προς τα ζώα.
7. Να επικοινωνούν αποτελεσματικά

Γ) Ενότητες του βιβλίου: Η ιστορία χωρίζεται δομικά σε τρία αυτοτελή τμήματα. Έτσι μπορεί να γίνει αντικείμενο επεξεργασίας σε περιόδους και τμηματικά μέσα στη σχολική χρονιά.

Πρώτη ιστορία: *Το Υπναρούδι και η Ελεάννα.*

Δεύτερη ιστορία: *Το Υπναρούδι και το Τυχερούδι.*

Τρίτη ιστορία: *Το Υπναρούδι και η Μελένια.*

Δ) Επεξεργασία

1. Ο εκπαιδευτικός δείχνει στα παιδιά το εξώφυλλο του βιβλίου και ζητά να σχολιάσουν την εικόνα.

Ενδεικτικές ερωτήσεις

- Τι βλέπετε στην εικόνα;
 - Ποιες σκέψεις σας έρχονται βλέποντας αυτή την εικόνα;
 - Ποιες μπορεί να είναι οι φιγούρες που απεικονίζονται στο εξώφυλλο;
 - Σε τι μπορεί να αναφέρεται το βιβλίο;
 - Ο τίτλος τι σας φέρνει στον νου;
2. Μεγαλόφωνη ανάγνωση από τον εκπαιδευτικό
 3. Ενδεικτικές ερωτήσεις κατανόησης του κειμένου και διαδικασίας μεθόδου επίλυσης προβλήματος:
 - Είναι συνηθισμένο να βρίσκονται μυρμήγκια σε διαμερίσματα; Έχετε δει στο σπίτι σας;
 - Πώς ένιωσε το Υπναρούδι όταν εμφανίστηκε η επιθετική αράχνη;
 - Εσείς τι θα κάνατε στη θέση του;
 - Η Ελεάννα γιατί δεν είπε στους φίλους της για το νέο της κατοικίδιο;
 - Πώς αλλιώς θα συμπεριφερθεί η Ελεάννα;
 - Γιατί κάποια παιδιά την κορόιδευαν; Είναι σωστό αυτό;
 - Πώς σας φάνηκε η πρόταση της κυρίας Νότας για να βρεθεί το Υπναρούδι;
 - Τι προτείνετε στην Ελεάννα να κάνει για μην ξαναβρεθεί σε αυτή τη δύσκολη θέση;

4. Εμβάθυνση στην ιστορία / ερωτήσεις ενσυναίσθησης / ηθικά διλήμματα.

Ενδεικτικές ερωτήσεις

- Πώς ένωσε ο Γιώργος που η Ελεάννα δεν του είχε πει τίποτα για το Υπναρούδι;
- Εσείς τι θα κάνατε στη θέση του Γιώργου;
- Το Υπναρούδι ζήλεψε την γάτα. Εσείς ζηλεύετε καμιά φορά; Αν ναι, ποιον και τι;
- Πώς διαχειρίζεστε τη ζήλια; Το εκφράζετε στους γονείς σας ή σε φίλους σας ή σε κάποιον άνθρωπο που εμπιστεύεστε;
- Ποιους ανθρώπους εμπιστεύεστε για τα μυστικά σας;
- Οι γονείς του Γιώργου έχουν πάρει διαζύγιο. Τι σκέφτεστε γι' αυτό;
- Πώς θα στηρίζατε έναν φίλο/φίλη σας που έχει κάποια στενοχώρια για προβλήματα της οικογένειάς του;
- Το Υπναρούδι φεύγει κρυφά από το σπίτι του και την οικογένειά του για να πάει να βρει την Ελεάννα. Πώς κρίνετε αυτή την ενέργειά του;
- Πώς ένωθε η Μελένια που είχε χάσει όλη την οικογένειά της από το επιθετικό μυρμήγκι;
- Τι θα κάνατε αν ήσασταν στη θέση του Υπναρουδιού;
- Τι δείχνει η ενέργειά του να αλλάξει πορεία και να βοηθήσει την Μελένια;
- Αν υπήρχε άλλη μια περιπέτεια με το Υπναρούδι, πως θα ήθελες να είναι;
- Αν αλλάζατε κάτι στην ιστορία τι θα ήταν αυτό;
- Ποιες είναι οι βασικές ανάγκες που πρέπει να καλύπτουν άνθρωποι και ζώα για να επιβιώνουν;
- Τα ζώα κινδυνεύουν από τους ανθρώπους; Υπάρχουν απειλούμενα ζώα;
- Υπάρχουν νόμοι για τα δικαιώματα των ζώων; Πόσο εφαρμόζονται;

5. Βιωματική προσέγγιση:

- Μια φιλόδοξη δράση: Τα παιδιά κανονίζουν με τον δάσκαλο/δασκάλα να φέρουν το κατοικίδιό τους στο σχολείο. Κάθε παιδί έχει την δική του ημέρα που θα φέρει το κατοικίδιό του. Με δεδομένο ότι δεν έχουν όλα τα παιδιά κατοικίδιο η δράση είναι δυνατό να μην υλοποιηθεί.
- Τα παιδιά καταγράφουν τα δεσποζόμενα και αδέσποτα ζώα της γειτονιάς τους ατομικά ή ομαδικά. Συλλέγουν στοιχεία για κάθε ένα από αυτά, τραβούν φωτογραφίες και τέλος εξάγουν συμπεράσματα. Κάνουν παρουσίαση σε power point ή σε χαρτόνι στην τάξη.

6. Δημιουργική γραφή:

- Γράφουμε τη συνέχεια της ιστορίας. Δημιουργούμε μια τέταρτη ιστορία με τους ίδιους ήρωες ή και προσθέτοντας κάποιους νέους δικούς μας.
- Αφαιρούμε έναν βασικό ήρωα και σκεφτόμαστε πώς θα ήταν η ιστορία δίχως αυτόν.
- Αλλάζουμε απαντήσεις των βασικών ηρώων σε κάποιες σκηνές και δημιουργούμε διαφορετικούς διαλόγους, οι οποίοι θα δώσουν διαφορετική εξέλιξη στην πλοκή.
- Παίρνουμε μία φανταστική συνέντευξη από δύο σημαντικούς ήρωες της ιστορίας με τουλάχιστον πέντε ερωτήσεις και απαντήσεις ενώ περιλαμβάνεται και δημοσιογραφική εισαγωγή.
- Συμπληρώνουμε στη γραμμή του χρόνου τα πιο σημαντικά γεγονότα της ιστορίας.
- Φτιάχνουμε το εξώφυλλο μιας εφημερίδας (κατά προτίμηση μυρμηγκοεφημερίδας), όπου με τίτλους, υπότιτλους, εικόνες και μικρά κείμενα θα περιγράφονται τα σημαντικά γεγονότα μιας ιστορίας του βιβλίου. Π.χ. η διάσωση της Μελένιας από το Υπναρούδι. Το εξώφυλλο πρέπει να περιλαμβάνει και ημερομηνία, διαφημίσεις, δελτίο καιρού κλπ.

- Δημιουργούμε ένα ποίημα-ακροστιχίδα με κάποιο όνομα ήρωα, το οποίο θα αναφέρεται στην ιστορία.

Σημείωση: Κάθε ομάδα μαθητών μπορεί να επιλέξει μία διαφορετική δράση.

7. Ζωγραφική:

- Φτιάχνουμε το δικό μας εξώφυλλο
- Εικονογραφούμε την αγαπημένη μας σκηνή
- Ανά ομάδες ζωγραφίζουμε μία σκηνή του βιβλίου
- Χρωματίζουμε εικόνες και σκίτσα του βιβλίου

8. Κατασκευές:

- Σε συνδυασμό με τη δημιουργική γραφή: Φτιάχνουμε το δικό μας βιβλίο (συγγραφή, εικονογράφηση, σελιδοποίηση και εκτύπωση). Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να γίνει μπορεί να υλοποιηθεί διαθεματικά και στο το μάθημα της πληροφορικής. (βλ. : <https://www.youtube.com/watch?v=d4uDTQProqWU>)
- Δημιουργούμε σε συνεργασία με τον καθηγητή/καθηγήτρια καλλιτεχνικών το δικό μας κατοικίδιο. Χρησιμοποιούμε φυσικά και ανακυκλώσιμα υλικά (κουτάκια αναψυκτικού, ρολά χαρτιού υγείας, πέτρες, κουκουνάρια, φύλλα δέντρων κ.λπ.).
- Φτιάχνουμε με πλαστελίνη μία σκηνή του βιβλίου ή έναν ήρωα.
- Κολλάζ: Κόβουμε από εφημερίδες και περιοδικά ή και από εκτυπώσεις φωτογραφιών από το ίντερνετ σκηνές με ζώα και φτιάχνουμε μία δική μας απλή ιστορία.
- Οι κοινές βασικές ανάγκες για την προστασία και διατήρηση της ζωής των ανθρώπων και των ζώων μπορεί να καταγραφούν σε ένα χαρτόνι το οποίο θα μείνει αναρτημένο στην τάξη για την υπόλοιπη χρονιά. Η κατασκευή μπορεί να φτιαχτεί με δεκάδες τρόπους: συγκριτικά/παράλληλα για ανθρώπους και ζώα, διαφορετικό χαρτόνι για ανθρώπους και άλλο για ζώα, με φωτογραφίες/κολλάζ, με ζωγραφική κλπ.

9. Κατασκευή επιτραπέζιου παιχνιδιού:

Σε ένα μεγάλο χαρτόνι δημιουργούν τα παιδιά ανά ομάδες μία παραλλαγή του γνωστού παιχνιδιού «φιδάκι». Μπορεί ο δάσκαλος να εκτυπώσει ένα υπόδειγμα από ένα παιχνίδι «φιδάκι» στον πίνακα και να ζητήσει από τα παιδιά να φτιάξουν το δικό τους παιχνίδι με το Υπναρούδι και την αράχνη.

- Στόχος: Οι παίκτες πρέπει να βρουν τον δρόμο για το μυρμηγκόσπιτο, το οποίο βρίσκεται στο τέλος. Στο παιχνίδι συναντούν επιθετικές αράχνες ή επιθετικά μυρμήγκια, που τους γυρίζουν στην αρχή. Κερδίζει όποιος παίκτης φτάσει πρώτος στο τέρμα, δηλαδή στο μυρμηγκόσπιτο.
- Αριθμός παικτών: 2-5
- Υλικά: τέσσερα πιόνια, δύο ζάρια

Το παιχνίδι αυτό μπορούν να το κρατήσουν τα παιδιά για όλη την υπόλοιπη χρονιά και να παίζουν σε στιγμές που δίνει ο δάσκαλος την ευκαιρία για χαλάρωση.

10. Τέχνες/ Τεχνολογία/ Μέσα:

- Δράση φωτογραφίας: Οι μαθητές φωτογραφίζουν το αγαπημένο τους κατοικίδιο και φέρνουν τη φωτογραφία στο σχολείο. Την κολλούν στον πίνακα ανακοινώσεων με το όνομά τους και του κατοικίδιου.
- Δημιουργούν ένα power point παρουσιάζοντας το αγαπημένο τους κατοικίδιο.
Ενότητες/Slides:

- Φωτογραφία του ζώου
- Το όνομα, το φύλο, το είδος, η ράτσα του.
- Πώς το ζώο μπήκε στην οικογένεια.
- Συνήθειες του ζώου.
- Τι φροντίδα χρειάζεται το ζώο από την οικογένεια.
- Ιδιαιτερότητες του ζώου.
- Τι προσφέρει το ζώο στην οικογένεια.
- Πώς άλλαξε το ζώο την καθημερινότητα της οικογένειας.
- Θετικά και αρνητικά αν υπάρχουν.
- Φωτογραφίες του ζώου με την οικογένεια.
- Οι μαθητές φτιάχνουν ένα βίντεο με το κατοικίδιό τους όπου παρουσιάζουν το κατοικίδιο ακολουθώντας τα βήματα όπως στην προηγούμενη δράση με power point.

11. Δραματοποίηση/ θεατρικό παιχνίδι:

- Οι μαθητές δραματοποιούν μία σκηνή του βιβλίου με ελευθερία παρέμβασης στο κείμενο. Στην ουσία δημιουργούν το δικό τους ελεύθερο σενάριο, παίζουν διάφορους ρόλους και συνεργάζονται δημιουργικά, ενώ ενθαρρύνεται η συμμετοχή όλων. Μπορούν να χωριστούν σε ομάδες όπου καθεμιά προετοιμάζει μία διαφορετική σκηνή του βιβλίου και στο τέλος η κάθε ομάδα στην ολομέλεια παρουσιάζει τη σκηνή που ετοίμασε. Ο στόχος είναι να γνωρίσουν τις έννοιες αλληλεγγύη και ανταλλαγή και να μάθουν να βοηθούν ο ένας τον άλλον σε δύσκολες συνθήκες. Επίσης να νιώσουν την ανάγκης της επιβίωσης και αυτοπροστασίας, της υπευθυνότητας και του αυτοελέγχου.
- Προσομοίωση/Παιχνίδι ρόλων: Συνδυαστική δράση δραματοποίησης και δεξιοτήτων Καταιγισμός Ιδεών, Μελέτη Πεδίου και Συνέλευσης Τάξης: Τα παιδιά και ο δάσκαλος προσομοιώνουν τη σκηνή από την Ελεάννα και το Υπναρούδι, όπου η Ελεάννα έχει πανικοβληθεί έχοντας χάσει το Υπναρούδι. Η τάξη παίζει τη σκηνή με τον δικό της τρόπο. Γίνεται καταιγισμός ιδεών για να δουν πώς μπορούν να βοηθήσουν την Ελεάννα, σε επίπεδο συνέλευσης τάξης, μελετούν την κατάσταση, αξιολογούν τις επιλογές που έχουν κάνει και παίρνουν αποφάσεις τις οποίες στο τέλος αξιολογούν πάλι.

12. Δράση θεατρικού παιχνιδιού:

Βήμα 1^ο: Ο δάσκαλος υιοθετεί τον ρόλο της «επιθετικής αράχνης» και κλείνει τα μάτια του. Ζητά από τα παιδιά να κρυφτούν κάτω από θρανία και καρέκλες και να μην προεξέχει κανένα σημείο του σώματός τους γιατί αν κάποιο πόδι ή χέρι προεξέχει τότε μπορεί η αράχνη να πιάσει το «μυρμήγκι» και να το φάει...

Βήμα 2^ο: Ο δάσκαλος βάζει μουσική. Όταν ξεκινήσει η μουσική τα παιδιά κρύβονται. Όταν σταματήσει η μουσική ο δάσκαλος ψάχνει να βρει παιδιά που να μην είναι καλά κρυμμένα και να τα «φάει». Εδώ τα παιδιά ίσως παίζουν με τον δάσκαλο εμφανίζοντας κάποιο χέρι ή πόδι προκαλώντας τον να τα πιάσει.

Βήμα 3^ο: ο δάσκαλος δίνει οδηγία στα παιδιά ότι σε λίγο θα ρίξει «σποράκια» στο πάτωμα (μπορεί να είναι φασόλια σε μεγάλο μέγεθος), τα οποία οι μαθητές (που υποτίθεται είναι μυρμηγκάκια) πρέπει να τα μαζέψουν. Όταν κλείσει η μουσική θα πρέπει τα παιδιά που έχουν πολλά φασόλια να μοιράσουν και σε εκείνα που δεν έχουν καθόλου ή που έχουν λίγα. Κατόπιν συζητούν για την ισότητα και τη δικαιοσύνη ενώ ο δάσκαλος τους εξηγεί την έννοια αλληλεγγύη, η οποία σχετίζεται με αυτό που μόλις έκαναν.

Βήμα 4^ο: Ο δάσκαλος συλλέγει όλα τα φασόλια σε ένα ποτηράκι, το οποίο υποτίθεται είναι η «αποθήκη» των μυρμηγκιών. Έπειτα γίνεται συζήτηση για την κοινωνία και τον τρόπο ζωής των μυρμηγκιών και γίνονται συγκρίσεις με τον τρόπο ζωής των ανθρώπων.

- 13. Μεταγνώση:** Με αφορμή το βιβλίο δημιουργούν μία παρουσίαση (μπορεί να είναι βίντεο, κατασκευή στην τάξη με χαρτόνι, ή power point, στην οποία καταγράφουν τα δικαιώματα των ζώων. Επίσης πρόταση ανάγνωσης του βιβλίου στους συμμαθητές τους ή ανάγνωση βιβλίων με ανάλογη θεματολογία άλλων λογοτεχνικών ειδών (εικονοβιβλίο κόμικς, ποίηση κ.τ.λ). Μία εργασία που απαιτεί έρευνα στο διαδίκτυο σε συνεργασία με τον καθηγητή/ καθηγήτρια πληροφορικής.

Οι δράσεις που επιλέγονται αναρτώνται στην ιστοσελίδα του σχολείου ενώ παράλληλα τα παιδιά γράφουν με το συντονισμό του εκπαιδευτικού ένα άρθρο στην τοπική εφημερίδα ώστε με αυτό τον τρόπο να εμπλακούν οι τοπικοί φορείς και οι γονείς.

Σε κάθε νέα ωριαία προσέγγιση απαιτούνται δράσεις επαναφοράς και επανασύνδεσης με τα προηγούμενα και τα επόμενα διάρκειας 3-5 λεπτών, ώστε το κείμενο να είναι διαρκώς παρόν. Προτείνεται για Β' και Γ' τάξη του Δημοτικού Σχολείου.

Βιβλιογραφία για αναλυτικά παραδείγματα/ σχέδια δράσεων στο πλαίσιο της αειφορίας καθώς και προτάσεις βιβλιογραφίας βλ.:

https://elearning.iep.edu.gr/study/pluginfile.php/186754/mod_resource/content/7/fp4_paradeigmata.pdf

6. Δράσεις φιλιαναγνωσίας σε πολυπολιτισμικά σχολικά περιβάλλοντα²

Παράδειγμα υλοποίησης: *Η Μόμο*, του Michael Ende (Δ' τάξη, 35ο δημοτικό σχολείο Αθηνών)³

1^ο θήμα: Σύσταση και ενδυνάμωση της ομάδας

Την ομάδα αποτελούσαν όλοι οι μαθητές της τάξης μαζί με τη δασκάλα τους. Στις πρώτες συναντήσεις στόχος ήταν να δημιουργηθούν οι όροι επικοινωνίας και συνεργασίας. Μέσα από παιγνιώδεις δραστηριότητες, με την καθοδήγηση της εκπαιδευτικού, η ομάδα έμαθε να συγχρονίζεται, να συγκεντρώνεται, να επικοινωνεί και να αντιμετωπίζει τις δύσκολες στιγμές. Από αυτό τον κύκλο συναντήσεων η ομάδα επέλεξε ένα παιχνίδι που το κράτησε όλη τη χρονιά ως μέσο συγκέντρωσης και αναδημιουργίας των σχέσεων μέσα στην ομάδα, όταν ήταν απαραίτητο. Για τις συναντήσεις και την υλοποίηση της δράσης διατέθηκε μία αίθουσα του σχολείου, όπου οι μαθητές είχαν την ελευθερία να τη διαμορφώσουν σύμφωνα με τις ανάγκες του έργου. Δεν χρησιμοποίησαν θρανία-καρέκλες αλλά πάγκους εργασίας και αξιοποίησαν κάθε γωνιά της αίθουσας.

2^ο θήμα: Επιλογή του βιβλίου

Στο δεύτερο κύκλο συναντήσεων οι μαθητές αλλά και η δασκάλα παρουσίασαν το βιβλίο της επιλογής τους. Τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας έκαναν ερωτήσεις για τους ήρωες, την υπόθεση, την εξέλιξη. Κάθε μαθητής μπορούσε να απαντήσει αξιοποιώντας και τη φαντασία του ή δίνοντας δικές του εξηγήσεις σε ερωτήματα που δεν μπορούσαν να απαντηθούν από την απλή ανάγνωση του βιβλίου. Με αυτή τη διαδικασία ενισχύθηκε η προσωπική άποψη, ασκήθηκε η φαντασία τους και δημιούργησαν καινούριες εικόνες και νοητικές προεκτάσεις πάνω σε κάτι που ήδη γνώριζαν (το βιβλίο που παρουσίαζαν). Στις ερωτήσεις αυτές δεν υπάρχει λανθασμένη απάντηση, έτσι οι μαθητές εκφράζονται ελεύθερα.

Ακολουθώντας την ίδια διαδικασία, παρουσίασε και η εκπαιδευτικός ένα βιβλίο, εγείροντας την περιέργεια, τη φαντασία των μαθητών και κατευθύνοντάς τους, με έμμεσο τρόπο, στην τελική επιλογή του λογοτεχνικού βιβλίου που θεωρούσε η ίδια κατάλληλο. Έτσι, *Η Μόμο*, του Michael Ende, αποτέλεσε το κέντρο ενδιαφέροντος για την Δ' τάξη από το Μάρτιο έως τον Ιούνιο. Πρόκειται για ένα παραμύθι, φανταστικό και πραγματικό συγχρόνως, με διαχρονικά μηνύματα. Θίγει κυρίως το πρόβλημα της διαχείρισης του χρόνου, την έλλειψη της ικανότητας να ακούμε τους άλλους και τελικά την αποξένωση των ανθρώπων. Ο αναγνώστης έρχεται αντιμέτωπος και με το θέμα της διαφορετικότητας και της αποδοχής του «άλλου». Παράλληλα, θίγεται το θέμα της φιλίας, η σημασία των παιδιών στην κοινωνία, η αξιοποίηση του χρόνου μας, η πίστη στη ζωή, κ.ά. Καθώς ο Ende ακροβατεί ανάμεσα στο πραγματικό και στο φανταστικό, η ιστορία εξάπτει τη φαντασία και γι' αυτό έχει αγαπηθεί από τα παιδιά.

² Περιέχεται σε ομότιτλο άρθρο των Μαγουλά Ευγ.-Παπαγιαννακοπούλου Κ., στο *Καλλιεργώντας τη φιλιαναγνωσία. Πραγματικότητες και προοπτικές*, (επιμ. Κατσίκη-Γκίβαλου Α. – Πολίτης Δ.), Αθήνα 2013, εκδ. Διάδραση.

³ Η δράση αυτή υλοποιήθηκε από την κ. Ειρήνη Ρουμελιωτάκη, Δασκάλα. Τις δραστηριότητες παρουσίασε η ίδια στο Συνέδριο: «Καλλιεργώντας τη φιλιαναγνωσία: Πραγματικότητα και προοπτικές», στις 9 Μαρτίου 2013, στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Κατά την υλοποίηση της συγκεκριμένης δράσης ενεπλάκησαν δημιουργικά εκπαιδευτικοί διαφόρων ειδικοτήτων: εικαστικών, μουσικής, θεατρικής αγωγής, φυσικής αγωγής και Τ.Π.Ε.

3^ο θήμα: Επεξεργασία του βιβλίου

Το σχολείο προμηθεύτηκε έξι βιβλία για ομαδική ανάγνωση στην τάξη. Κάθε μαθητής, με τη σειρά του, έπαιρνε ένα βιβλίο για μια βδομάδα στο σπίτι του, προχωρούσε την ανάγνωση κι έτσι προετοιμαζόταν για τη συζήτηση στην ομάδα. Το γεγονός ότι δεν βρίσκονταν συγχρόνως όλοι οι μαθητές στο ίδιο σημείο εξέλιξης της ιστορίας λειτούργησε θετικά, καθώς ενίσχυσε την αλληλεπίδραση των μαθητών, το κίνητρο για ανάγνωση, τη φαντασία, τις υποθέσεις κ.λπ.

Κατά τη διάρκεια των συναντήσεων συζητήθηκαν πολλά θέματα και έννοιες, όπως: η διεκδίκηση της ελευθερίας, η αποδοχή του διαφορετικού, ο τρόπος προσέγγισης των ανθρώπων, η έννοια του χρόνου και πώς τον αντιλαμβάνονται οι ενήλικοι και τα παιδιά. Η ιστορία περιστρέφεται γύρω από τη Μόμο και τους φίλους της, γεγονός που λειτουργεί θετικά σε παιδιά αυτής της ηλικίας που συχνά αναζητούν γύρω τους πρότυπα. Η Μόμο αποτελεί κυρίως πρότυπο συμπεριφοράς κι όχι πρότυπο παιδιού.

4^ο θήμα: Παράλληλες δραστηριότητες

Μέσα από την ανάγνωση και τις συζητήσεις, τα παιδιά διαμόρφωσαν τη δική τους εικόνα για τη Μόμο, την οποία αποτύπωσαν σε εικαστικές δημιουργίες, διάφορες κατασκευές, κείμενα που έγραψαν κ.λπ. Επίσης, οι μαθητές συμμετείχαν στις παρακάτω δραστηριότητες:

- Μιλώ με τη Μόμο και την παρουσιάζω στην ομάδα.
- Γίνομαι Μόμο και τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας μου παίρνουν συνέντευξη
- Γράφω γράμμα, κάνω περιγραφές, χαρακτηρίζω, βάζω τίτλους, σε διάφορα στάδια της διαδικασίας.
- Θεατρικοί αυτοσχεδιασμοί πάνω σε κάποιες από τις περιπέτειες της Μόμο και των φίλων της.
- Κατασκευή κούκλας από διάφορα ανακυκλώσιμα υλικά και άλλες κατασκευές εμπνευσμένες από την ιστορία.
- Κατασκευή των ηρώων με πηλό.
- Κατασκευή της προσωπογραφίας της Μόμο (αφίσα και πρόσκληση).
- Κατασκευή ρολογιών.
- Κατασκευή κουστουμιών για τα θεατρικά δρώμενα.
- Όλα τα παιδιά μίλησαν και ηχογραφήθηκαν για την έννοια του χρόνου.
- Έγραψαν κείμενα για το χρόνο.

Οι δράσεις αυτές ενέπλεξαν διάφορες επιστήμες, υπηρετώντας έτσι τη διαθεματική προσέγγιση στην απόκτηση της γνώσης. Τα γνωστικά πεδία που ενεπλάκησαν ήταν η γλώσσα, τα μαθηματικά, η φυσική, τα εικαστικά και οι επιστήμες του περιβάλλοντος.

5ο θήμα: Δημοσιοποίηση της δράσης

Οι μαθητές έφτιαξαν την «Έκθεση Μόμο» που παρουσίασαν στη γιορτή λήξης της σχολικής χρονιάς. Μέσω της Έκθεσης τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να μοιραστούν τις εμπειρίες τους και να παρουσιάσουν τα δημιουργήματά τους, γι' αυτό και όλα τα παιδιά εργάστηκαν για την έκθεση με ανυπομονη-

σία και μεγάλη χαρά. Μέρος της έκθεσης ήταν η παρουσίαση, μέσω προβολέα, κάθε μαθητή ξεχωριστά να μιλά για την εμπειρία του από τη συμμετοχή στη δράση και πώς τον επηρέασε η ανάγνωση του συγκεκριμένου βιβλίου. Αυτές οι συνεντεύξεις αποτελούν την ουσιαστικότερη αξιολόγηση της επίτευξης των στόχων της δράσης. Οι γονείς και οι επισκέπτες είχαν την ευκαιρία να καταγράψουν τις σκέψεις τους στο «Βιβλίο των εντυπώσεων».

7. Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Αναγνωστόπουλος Β., Δελώνης Α. (1984), Παιδική λογοτεχνία και σχολείο, Αθήνα.
- Αποστολίδου Β. (2002), «Η λογοτεχνία στο δημοτικό σχολείο: θεμελίωση της σχέσης του παιδιού με την ανάγνωση και το βιβλίο», στο Αποστολίδου Β., Καπλάνη Β., Χοντολίδου Ε. (επιμ.), Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο..., Αθήνα.
- Appleyard J.A., (2017) Η διαμόρφωση του αναγνώστη. Η λογοτεχνική εμπειρία από την παιδική ηλικία έως την ενηλικίωση, επιμ.-εισ. Κ.Δ. Μαλαφάντης, μτφρ. Κ. Δεσποινιάδης, Αθήνα, εκδ. Gutenberg.
- Αρτζανίδου Ε., Γούλης Δ., Γρόσδος Στ., Καρακίτσιος Α. (2011), Παιχνίδια φιλιαναγνωσίας και αναγνωστικές πρακτικές, Αθήνα, εκδ. Gutenberg.
- Αρτζανίδου Ε., Κουράκη Χ. (2014). Φιλιαναγνωσία και Δημιουργική Γραφή, στο Κωτόπουλος Η.Τ., Βακάλη Α., Νάνου Β. & Σουλιώτη Δ., Πρακτικά 1ου Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή», 4 -6 Οκτωβρίου, 2013. Αθήνα. Φλώρινα: Π.Μ.Σ. «Δημιουργική Γραφή».
- Ασωνίτης Π. (2001). Η εικονογράφηση στο βιβλίο παιδικής λογοτεχνίας. Αθήνα, εκδ. Καστανιώτη.
- Βαλάση Ζ., (2001) Εισαγωγή στη μελέτη της Λογοτεχνίας και των Βιβλίων για Παιδιά. Μικρό Πανόραμα, Αθήνα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα.
- Benjamin, W. (1996). Ο Ιστορητής. Στον τόμο Άκου μια ιστορία. Η τέχνη της προφορικής αφήγησης και η αναβίωσή της στις μέρες μας. (Επιμ.-μτφρ. Ντ. Παπαλιού). Αθήνα, εκδ. Ακρίτας.
- Βλαβιανός, Χ. (2007). Ποιόν Αφορά η Ποίηση; Σκέψεις για μια Τέχνη Περιττή. Αθήνα, εκδ. Πόλις.
- Bloom, H. (2005). *The Art of Reading Poetry*, New York: Harper Perennial. Cornett C. E. (1999). The Arts as Meaning Makers: Integrating Literature and the Arts throughout the Curriculum. Columbus Ohio, Merrill Prentice-Hall, Inc.
- Council on early childhood. Pediatrics August 2014, 134 (2) 404-409; DOI: <https://doi.org/10.1542/peds.2014-1384>.
- Γαλανίδου Νένα και Liv Helga Dommasnes (επιμέλεια) (2012), Μιλώντας στα παιδιά για το παρελθόν, Αθήνα, εκδ. Καλειδοσκόπιο.
- Genette G. (2010). Paratexts: *Thresholds of interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Γιαννικοπούλου Α., (2008), "Μάθε, παιδί μου, γράμματα". Εισαγωγή στο γραμματισμό μέσα από το παιδικό βιβλίο, στο Δ. Πολίτης (Επιμ.), Λογοτεχνικό βιβλίο και σχολείο, Πρακτικά Ημερίδας 3/3/08, Αθήνα, εκδ. Παπαδόπουλος.
- Γιαννικοπούλου Α. (2008). Στη χώρα των χρωμάτων: Το σύγχρονο εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο. Αθήνα, εκδ. Παπαδόπουλος.
- Γιαννικοπούλου Α. (2016). Το Εικονογραφημένο Βιβλίο στην Προσχολική Εκπαίδευση: Φιλιαναγνωστικές Δράσεις. Αθήνα, εκδ. Πατάκη.
- Γραικός Ν. (2018). Δράσεις αναμόρφωσης του σχολικού χώρου: βελτιώνοντας το σχολικό κλίμα και αναπτύσσοντας τις συνεργατικές δεξιότητες των παιδιών.
- Γραικός Ν. (2018). Δράσεις αναμόρφωσης του σχολικού χώρου: Βελτιώνοντας το σχολικό κλίμα και αναπτύσσοντας τις συνεργατικές δεξιότητες των παιδιών, στο Γρόσδος Σ. & Τσιβάς Α. (επιμ.), Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου "Σχολείο ανοιχτό στις κοινωνικές και παιδαγωγικές προκλήσεις", Θεσσαλονίκη, Περιφερειακή Διεύθυνση Π.Ε. & Δ.Ε. Κεντρικής Μακεδονίας.
- Καλογήρου, Τζ. (2002). Lector Ludens: Η ανάγνωση ως παιχνίδι/παιχνίδια της ανάγνωσης. Τέρψεις και Ημέρες Ανάγνωσης. τόμ. Β', Αθήνα, εκδ. της Σχολής Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου.

- Καλογήρου, Τζ. & Λαλαγιάννη, Κ. (2005). Προλεγόμενα. Στο Τζ. Καλογήρου & Κ. Λαλαγιάννη (επιμ.). *Η Λογοτεχνία στο Σχολείο. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτικές εφαρμογές στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα, εκδ. Τυπωθήτω / Γ. Δαρδανός
- Καλογήρου, Τζ. (2008). *Η ποίηση στο σχολείο: Σκέψεις για τη διδακτική προσέγγιση μιας «δύσκολης» όσο και «ανώφελης» τέχνης*. Πρακτικά 27ου Συμποσίου Ποίησης, Γιατί η Ποίηση, (28 Ιουν.-1 Ιουλίου 2007). Πάτρα, εκδ. Περί Τεχνών.
- Καλογήρου Τζ. (2016). *Το Αλφάβητο της Ανάγνωσης. Αναλύσεις λογοτεχνικών κειμένων και διδακτικές προσεγγίσεις της λογοτεχνίας*. Αθήνα, εκδ. Επτάλοφος.
- Κανατσούλη Μ. (1997). *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της παιδικής λογοτεχνίας*. Θεσσαλονίκη, εκδ. University Studio Press.
- Kanatsouli M. (2012). *Games Inside Books for Young Children*. *Bookbird*, 50 (4): 33-40. The John Hopkins University Press.
- Καραγιάννη Σ. (2018), *Η καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας μέσα από τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση*, Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα.
- Καρακίτσιος Α. (2011). Φιλαναγνωσία: Ερωτήσεις και Απαντήσεις στο Αρτζανίδου Ε., Γούλης Δ., Γρόσδος Σ., Καρακίτσιος Α. (σ. 57-72). *Παιχνίδια Φιλαναγνωσίας και Αναγνωστικές Εμπυχωσεις*. Αθήνα, εκδ. Gutenberg.
- Καρακίτσιος Α. (2012). Εισαγωγή στη φιλαναγνωσία, στο *Επιμορφωτικό υλικό για εκπαιδευτικούς, δημιουργήθηκε στο πλαίσιο των Πράξεων: «Καινοτόμες δράσεις ενίσχυσης της φιλαναγνωσίας των μαθητών»*.
- Καρπόζηλου Μ. (1994). *Το παιδί στη χώρα των βιβλίων*. Αθήνα, εκδ. Καστανιώτη.
- Κατσίκη-Γκίβαλου Α., (2005) *Η θέση της λογοτεχνίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ζητήματα και προοπτικές της διδακτικής της*, στο Τζ. Καλογήρου, Κ. Λαλαγιάννη (Επιμ.), *Η Λογοτεχνία στο Σχολείο*, Αθήνα, εκδ. Τυπωθήτω / Γ. Δαρδανός.
- Κατσίκη-Γκίβαλου Α. (2008). *Λογοτεχνία στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση: «Όρα μηδέν»*, περ. Διαβάζω, τ. 488, Σεπτ. 2008.
- Κατσίκη-Γκίβαλου Α. – Πολίτης Δ., Χαλκιαδάκη Α., Τσιάμπαση Φ., (2011), *Καλλιεργείται η αγάπη για το διάβασμα; Τρόποι ανάγνωσης και τρόποι εκπαίδευσης*, Αθήνα, εκδ. Κοινωφελές Ίδρυμα Γ. Λάτση.
- Κατσίκη-Γκίβαλου Α. (2012). *Λογοτεχνία και Εκπαίδευση: Από τα στενά όρια μιας διδασκαλίας στην καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας*, στο *Επιμορφωτικό υλικό για εκπαιδευτικούς*, δημιουργήθηκε στο πλαίσιο των Πράξεων: Καινοτόμες δράσεις ενίσχυσης της φιλαναγνωσίας των μαθητών.
- Κατσίκη-Γκίβαλου Α. – Πολίτης Δ. (2013) «*Η φιλαναγνωσία και η αναγκαιότητα καλλιέργειάς της στο Καλλιεργώντας τη φιλαναγνωσία. Πραγματικότητες και προοπτικές*», Αθήνα, εκδ. Διάδραση.
- Κουράκη Χ. (2008). *Αφήγηση και λογοτεχνικοί χαρακτήρες. Τα μυθοπλαστικά πρόσωπα στο πεζογραφικό έργο της Ζωρζ Σαρή (1969-1995)*. Αθήνα, εκδ. Πατάκη.
- Κουράκη Χ., Κουρμούση Ν., Σαλαγιάννη Μ. (2016). *Η Κοινωνική – Συναισθηματική Μάθηση στις πρώτες σχολικές τάξεις μέσα από την Παιδική Λογοτεχνία και το Πρόγραμμα «Βήματα για τη Ζωή»: Ένας Πρακτικός οδηγός για τους Εκπαιδευτικούς*. Αθήνα: Ο.Μ.Ε.Ρ.
- Κουράκη Χ. (2018) *Βουτιά στον κόσμο του βιβλίου: Δραστηριότητες φιλαναγνωσίας για τη γνωριμία με το βιβλίο. Οδηγός για εκπαιδευτικούς*, Αθήνα, εκδ. Ίδρυμα Λαμπράκη.
- Longenbach, J. (2009). *The Resistance to Poetry*. Chicago and London: Chicago University Press.

- Μαγουλά Ευγ.-Παπαγιαννακοπούλου Κ., (2013). «Δράσεις φιλιαναγνωσίας σε πολυπολιτισμικά σχολικά περιβάλλοντα». Στο *Καλλιεργώντας τη φιλιαναγνωσία. Πραγματικότητες και προοπτικές*, (επιμ. Κατσίκη-Γκίβαλου Α. – Πολίτης Δ.), Αθήνα, εκδ. Διάδραση.
- Μαλαφάντης Κ. (2008), «Η πολυδιάστατη φύση του αναγνωστικού κινήτρου μέσα από το λόγο των μαθητών της Στ' δημοτικού», στο Κατσίκη-Γκίβαλου Α., Καλογήρου Τζ., Χαλκιαδάκη Α. (Επιμ.), *Φιλιαναγνωσία και Σχολείο*, Αθήνα, εκδ. Πατάκης.
- Markidis, K. (2011). *Social literacy in school contexts: concepts and research instruments*. Report for the National Book Center of Greece. Athens.
- May P.J. (1995). *Children's Literature and Critical Theory: Reading and Writing for Understanding*. Oxford: Oxford University Press.
- Morice, D. (1983). *How to Make Poetry Comics*. New York: Teachers and Writers Collaborative.
- Morice, D. (1982). *Poetry Comics. A Cartooniverse of Poems*: New York: Simon and Schuster.
- Μουλά Ε. (2012). Αναζητώντας τη δημιουργικότητα στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: Ο επαναπροσδιορισμός της δημιουργικής «γραφής» στην μεταμοντέρνα πραγματικότητα και την «ψηφιακή» εκπαιδευτική τάξη πραγμάτων. Ηλεκτρονικό περιοδικό *Κείμενα* τεύχ. 15.
- Μπαμπινιώτης Γ. (1991), *Γλωσσολογία και λογοτεχνία : Από την τεχνική στην τέχνη του λόγου*, Αθήνα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα.
- Μπρασέρ Φ., (2005) *1001 Δραστηριότητες για να Αγαπήσω το Βιβλίο. Διηγούμαι, Ανακαλύπτω, Παίζω, Δημιουργώ*, μετάφραση Εύη Γεροκώστα, Αθήνα, εκδ. Μεταίχμιο.
- Νικολαΐδου Σ. (2012). Δημιουργική Γραφή στο σχολείο. Το τερπνόν μετά του ωφελίμου. Ηλεκτρ. περιοδικό *Κείμενα* τεύχ. 15.
- Nodelman P. (1999). "Decoding the Images: Illustration and Picture Books". In Hunt P. (ed.), *Understanding Children's Literature*. London & New York: Routledge.
- Norton D. (1995). *Through the Eyes of a Child. An Introduction to Children's Literature*. Prentice Hall.
- Ντελόπουλος Κ. (1995). *Παιδικά και νεανικά βιβλία του 19ου αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ε.Λ.Ι.Α. Παπαδοπούλου-Μανταδάκη Σ. (2003). *Η κοινωνικοσυναισθηματική διδασκαλία της γλώσσας μέσα από το παιδικό ρεαλιστικό μυθιστόρημα. Ένα παράδειγμα με θεματική ενότητα «το διαζύγιο»*. Αθήνα, εκδ. Μεταίχμιο.
- Παπαδάτος Γ. (2006), «Σχολικό – εξωσχολικό βιβλίο: μια σχέση που χρειάζεται να λειτουργήσει», περ. *Διαβάζω*, τ. 467.
- Παπαδάτος Γ. (2009), *Παιδικό βιβλίο και φιλιαναγνωσία: Θεωρητικές αναφορές και προσεγγίσεις - Δραστηριότητες*. Αθήνα, εκδ. Πατάκης.
- Πατέρα Αν., Τσιλιμένη Τ. (2012), *Φιλιαναγνωσία και κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού*, Αθήνα.
- Πάτσιου Β. – Καλογήρου, Τζ. (επιμ.) (2013). *Η δύναμη της λογοτεχνίας: διδακτικές προσεγγίσεις, αξιοποίηση διδακτικού υλικού (Δημοτικό-Γυμνάσιο-Λύκειο)*, Αθήνα, εκδ. Gutenberg.
- Προπ Γ.Β. (1987). *Μορφολογία του παραμυθιού: η διαμάχη με τον Κλωντ Λέβι-Στρως και άλλα κείμενα*. Μτφρ. Α. Παρίση, Αθήνα, εκδ. Καρδαμίτσα.
- Ροντάρι Τζιάνι, (2003) *Γραμματική της Φαντασίας*. Αθήνα, εκδ. Μεταίχμιο.
- Σπανός Γ., (1996) *Διδακτική Μεθοδολογία τ. Α', Η Διδασκαλία του Ποιήματος*, Αθήνα.
- Σπανός Γ., (2004) «Το παιχνίδι με τη φαντασία και τη μυθοπλασία στη διδασκαλία του λογοτεχνικού κειμένου: θεωρία και πράξη», στον τόμο *Η Λογοτεχνία σήμερα: Όψεις, Αναθεωρήσεις, Προοπτικές*, Πρακτικά Γ' Πανελληνίου Συνεδρίου (Αθήνα 29, 30 Νοεμβρίου – 1 Δεκεμβρίου 2002),

- Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Αθηνών – Κ.Ε.ΕΠ.ΕΚ, επιμέλεια Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου, Αθήνα, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2004, σ. 119-127.
- Σπανός Γ. (2010), *Διδακτική Μεθοδολογία: Η Διδασκαλία του Πεζού Λογοτεχνήματος*, Αθήνα.
- Σπυροπούλου Ζ., (2007) «Παιδί-Λογοτεχνικό Βιβλίο-Τρόποι καλλιέργειας της φιλαναγνωσίας στο ολόημερο σχολείο», στο Ηλία Ε.Η. (επιμ.), *Η παιδική λογοτεχνία στην εκπαίδευση*, εκδ. Εργαστήριο Λόγου και Πολιτισμού, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος.
- Τσιτσολσπέργκερ Χ. (2006) *Τα παιδιά παίζουν παραμύθια*. Μτφρ. Δ. Παπαδοπούλου, Αθήνα, εκδ. Πατάκη.
- Χαλκιαδάκη Α. (2008). Τα πολλαπλά «στοιχήματα» μιας ερευνητικής προσπάθειας, στο Γκίβαλου Ά., Καλογήρου Τ., Χαλκιαδάκη Ά. (επιμ.) *Φιλαναγνωσία και Σχολείο*. Αθήνα, εκδ. Πατάκη.
- Χαντ Π. (1996). *Κριτική, Θεωρία και Παιδική Λογοτεχνία*. Μτφρ. Ε. Σακελλαριάδου & Μ. Κανατσούλη, Αθήνα, εκδ. Πατάκη.
- Χριστοδουλίδου Λ. - Μουλά Ε. (2013) «Διαδίκτυο και φιλαναγνωσία: Από τα doodles της google στη λογοτεχνία ως απόλαυση και αφετηρία δημιουργίας», στο *Καλλιεργώντας τη φιλαναγνωσία. Πραγματικότητες και προοπτικές*, Αθήνα, εκδ. Διάδραση.
- Yannikopoulou A. (2013). "The Materiality of Picturebooks. Creativity Activities". In T. Kotopoulos (Ed), *1st International Conference on "Creative Writing"*.

Προτεινόμενα ιστολόγια:

› <http://lesxhanagnosis.blogspot.gr>

Blog για το παιδικό και εφηβικό βιβλίο

› <http://miaforakienankairoimikrieleni.blogspot.gr>

Blog για το παιδικό και εφηβικό βιβλίο

8. Παράρτημα

8.1 Παιγνιώδεις δραστηριότητες αξιοποίησης λογοτεχνικού βιβλίου⁴

A) Δραστηριότητες δημιουργίας ευνοϊκού αναγνωστικού κλίματος

Δημιουργώντας μια κατάλληλη αναγνωστική ατμόσφαιρα στο σχολείο, αφιερώνοντας τουλάχιστον 15-20 λεπτά, προωθείται η διάθεση για ανάγνωση. Είναι πιο αποτελεσματικό να δαπανώνται λίγα λεπτά για ανάγνωση σε καθημερινή βάση, παρά περισσότερος χρόνος στο τέλος της εβδομάδας ή έστω και δύο φορές την εβδομάδα. Η κατάλληλη ατμόσφαιρα δημιουργεί μια «αναγνωστική ιερότητα», κατά την οποία οι αναγνώστες διαβάζουν πολύ, διαβάζουν συχνά.

- ♦ «Κήπος Ανάγνωσης»: εφόσον υπάρχει διαθέσιμος χώρος στην αυλή του σχολείου οργανώνεται ένας ανοιχτός χώρος για την ανάγνωση που θα περιλαμβάνει πλούσια βλάστηση, καθίσματα και φυσικά, βιβλία και έντυπο υλικό.
- ♦ *Εβδομάδα Βιβλίου*: ορίζεται κάθε χρόνο μία εβδομάδα αφιερωμένη στο βιβλίο, κατά τη διάρκεια της οποίας πραγματοποιούνται εκθέσεις βιβλίου, εκθέσεις με εικαστικά έργα των παιδιών που σχετίζονται με τα βιβλία, θεατρικά παιχνίδια, παραστάσεις κ.λπ.
- ♦ *Διαφημίσεις για την ανάγνωση*: σχεδίαση και κατασκευή από τα ίδια τα παιδιά αφίσας που να διεγείρει τις αισθήσεις αναφορικά με το διάβασμα.
- ♦ «Παντού μπορεί να διαβάσει κανείς»: διοργάνωση φωτογραφικού διαγωνισμού που αφορά στα πιο περίεργα και διασκεδαστικά μέρη που μπορεί κανείς να διαβάσει. Στη συνέχεια ακολουθεί έκθεση με τις φωτογραφίες.
- ♦ *Ιστορίες γεύματος*: κατά τη διάρκεια του γεύματος τα παιδιά μπορούν να ακούνε ιστορίες, είτε μικρές αυτοτελείς, είτε μεγαλύτερες, σε συνέχειες.
- ♦ *Ιστορίες περιπάτου*: κατά τη διάρκεια ενός περιπάτου τα παιδιά μπορούν να ακούνε τους μεγάλους να διαβάζουν ιστορίες, είτε μικρές αυτοτελείς, είτε μεγαλύτερες, σε συνέχειες.
- ♦ *Οι αρχαιολόγοι του μέλλοντος*: τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες. Κάθε ομάδα παίρνει και από ένα κουτί. Στο κουτί αυτό τα παιδιά θα πρέπει να τοποθετήσουν τα βιβλία που θα θέλανε να βρουν οι αρχαιολόγοι το έτος 2800 σκάβοντας στην αυλή του σχολείου. Τα παιδιά συζητούν και επιχειρηματολογούν για τα βιβλία που θα επιλέξουν και κάνουν βιβλιοπαρουσιάσεις, τις οποίες τοποθετούν μέσα στο κουτί μαζί με τα βιβλία. Παράλληλα, μπορούν να οργανώσουν ένα θεατρικό δρώμενο. Μεταμφιεσμένοι σε αρχαιολόγους ανακαλύπτουν τα βιβλία και εκφράζουν συναισθήματα.
- ♦ *Αναγνωστικό περιβάλλον*: σημαντικό ρόλο διαδραματίζει ο σχεδιασμός μιας χωροταξικής βιβλιοθήκης (Design a space-age library), στην οποία κυριαρχούν αναγνωστικά δέντρα, αναγνωστικοί κήποι, οι κριτικές βιβλίων που γράφονται σε σκελετούς ή πειρατικά καράβια.

B) Δραστηριότητες γνωριμίας με τα διάφορα λογοτεχνικά είδη

- ♦ *Θεματικές με χρώματα*: η τακτοποίηση των λογοτεχνικών βιβλίων στη βιβλιοθήκη πραγματοποιείται με βάση τις θεματικές περιοχές. Τα παιδιά διακρίνουν τα βιβλία σε μυθιστόρημα, βιογραφία, ποίηση, επιστημονική φαντασία, εικονογραφημένα, βιβλία περιπέτειας, βιβλία γνώσεων.

⁴ Οι δραστηριότητες περιέχονται στη διδακτορική διατριβή της Σοφίας Καραγιάννη με τίτλο «Η καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας μέσα από τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση», Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Ιωαννίνων 2018.

Κάθε είδος αντιπροσωπεύεται με ένα χρώμα, π.χ. η ποίηση με κόκκινο. Στη ράχη κάθε βιβλίου τοποθετούνται χρωματιστές ετικέτες που συμβάλλουν στη διάκριση των ειδών.

- ♦ *Βιβλίο Φωτογραφιών*: κάθε παιδί επιλέγει το αγαπημένο του βιβλίο και βγαίνει φωτογραφία κρατώντας το. Στη συνέχεια οι φωτογραφίες τοποθετούνται στις λευκές σελίδες ενός αυτοσχέδιου βιβλίου, που είναι χωρισμένο ανά θεματικές ανάλογα με το λογοτεχνικό είδος, και τα παιδιά γράφουν κάτω από τη φωτογραφία τους ένα συνοπτικό κείμενο εξηγώντας γιατί επέλεξαν το συγκεκριμένο βιβλίο.

Γ) Δραστηριότητες σύνδεσης με άλλες μορφές τέχνης

- ♦ *Θεατρικό παιχνίδι/παράσταση*: ένα λογοτεχνικό έργο μεταφέρεται στη σκηνή και οι ήρωες ζωντανεύουν μέσα από τους ρόλους των μαθητών.
- ♦ *Μουσικά βιβλία*: καρέκλες τοποθετούνται σε δύο σειρές με ενωμένη την πλάτη τους. Κάτω από κάθε καρέκλα βρίσκεται ένα βιβλίο. Για κάθε παιδί αντιστοιχεί και μία καρέκλα. Τα παιδιά παρελαύνουν γύρω από τις καρέκλες όση ώρα διαρκεί η μουσική. Μόλις σταματήσει η μουσική τα παιδιά κάθονται στην καρέκλα και διαβάζουν από το βιβλίο, όσο προλαβαίνουν. Όταν ολοκληρωθεί το παιχνίδι ο δάσκαλος τοποθετεί τα βιβλία σε ένα ειδικό κουτί που αναγράφεται «Μουσικά Βιβλία» για να μπορούν τα παιδιά να διαβάσουν αργότερα το υπόλοιπο μέρος και το τέλος της ιστορίας.
- ♦ *«Ζωγραφίστε τις εντυπώσεις σας»*: τα παιδιά ζωγραφίζουν ένα επεισόδιο της ιστορίας, στην οποία ο ήρωας είναι πραγματικά λυπημένος, φοβισμένος, θυμωμένος ή χαρούμενος.
- ♦ *Ένα βιβλίο διαφορετικό από τα άλλα*: τα παιδιά φτιάχνουν βιβλία με ασυνήθιστες μορφές, όπως απλός κύλινδρος (το χαρτί τυλίγεται γύρω από ένα στήριγμα), διπλός κύλινδρος (όπως π.χ. η εβραϊκή «Τορά», το χαρτί τυλίγεται γύρω από δύο στηρίγματα), βιβλίο-ακορντεόν (ένα μακρύ φύλλο χαρτί που διπλώνεται σε πολλά μικρότερα), βιβλίο με λωρίδες.
- ♦ *Υιοθετώντας ένα βιβλίο*: τα παιδιά μιλούν στη διαδικασία συντήρησης βιβλίων. Τα παιδιά διαλέγουν βιβλία από μια στοίβα με φθαρμένα εξώφυλλα και σχισμένες σελίδες και μετασχηματίζονται σε ομάδες Α' Βοηθειών προτείνοντας τρόπους συντήρησης και αποκατάστασής τους.

Δ) Δραστηριότητες που ενισχύουν τη συνεργασία με την οικογένεια και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον

- ♦ *Μυστηριώδης αναγνώστης*: οριοθετείται ένα πρόγραμμα με τίτλο «Μυστηριώδης αναγνώστης» για 2 εβδομάδες. Κατά τη διάρκεια αυτού του προγράμματος επισκέπτεται την αίθουσα ένας αναγνώστης κάθε μέρα και διαβάζει στα παιδιά. Ο αναγνώστης μπορεί να είναι του άμεσου ή ευρύτερου οικογενειακού περιβάλλοντος των παιδιών (γονείς, παππούδες ή γιαγιάδες, θείοι, ξαδέλφια, γείτονες κλπ). Τα παιδιά ξαφνιάζονται ευχάριστα και ακούν με ενδιαφέρον την ιστορία που τους διαβάζει ο επισκέπτης.
- ♦ *Επίσκεψη συγγραφέων*: προγραμματισμένη επίσκεψη ενός αγαπημένου συγγραφέα παιδικών βιβλίων. Τα παιδιά, αφού έχουν διαβάσει τα βιβλία μπορούν να ρωτήσουν το συγγραφέα σχετικά με αυτά.
- ♦ *Πορτρέτα αναγνωστών*: το κάθε παιδί επιλέγει ένα πρόσωπο από το άμεσο ή ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον και κάνει το πορτρέτο του ως αναγνώστη. Έχοντας ρόλο δημοσιογράφου, το παιδί παίρνει συνέντευξη, βγάζει φωτογραφίες και παρουσιάζει τον αναγνώστη σε ένα χαρτόνι. Πραγματοποιείται έκθεση πορτρέτων.

- ♦ *Γιορτή Ανταλλαγής Βιβλίων*: διοργάνωση γιορτής κατά τη διάρκεια της οποίας τα παιδιά ανταλλάσσουν βιβλία που έχουν διαβάσει. Κάθε παιδί περιγράφει με λίγα λόγια τις εντυπώσεις του από το βιβλίο και αρχίζει η ανταλλαγή.

Ε) Δημιουργικές δραστηριότητες συγγραφής

- ♦ *Αραχνο-ιστορίες*: τα παιδιά κάθονται σε κύκλο. Ένα παιδί κρατά ένα κουβάρι με νήμα και αρχίζει μια ιστορία, λέγοντας μία πρόταση. Στη συνέχεια ρίχνει το κουβάρι σε ένα συμμαθητή του, κρατώντας την άκρη του νήματος. Το παιδί που θα πάρει το κουβάρι συνεχίζει την ιστορία, συμπληρώνοντας μία ή περισσότερες προτάσεις και κρατώντας με τη σειρά του το νήμα, ρίχνει το κουβάρι σε κάποιο άλλο παιδί. Μέχρι να συμμετάσχουν όλα τα παιδιά δημιουργείται ένας ιστός αράχνης στον κύκλο. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού ο εκπαιδευτικός σημειώνει την ιστορία.
- ♦ *Όταν οι ήρωες συναντώνται*: τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες των τεσσάρων ατόμων. Κάθε ομάδα σημειώνει τους αγαπημένους της ήρωες και όλοι μαζί συγγράφουν μια ιστορία με πρωταγωνιστές όλους τους ήρωες. Οι ιστορίες διαβάζονται στη συνέχεια μέσα στην τάξη
- ♦ *«Τι θα συνέβαινε αν...»*: η γνωστή δραστηριότητα που προτείνει ο Ροντάρι για τις «φανταστικές υποθέσεις» και που συμβάλλει στη δημιουργική γραφή των παιδιών, καθώς αφού επιλεγεί ένα πρόσωπο ή γεγονός της ιστορίας, ακολουθεί η ερώτηση «Τι θα συνέβαινε αν...», αλλάζοντας άρδην την εξέλιξη της ιστορίας.
- ♦ *Αλλάζοντας τα παραδοσιακά παραμύθια*: τα παιδιά γνωρίζουν τα παραμύθια με διαφορετικό τρόπο χρησιμοποιώντας π.χ. μετατόπιση (άλλος τόπος, χρόνος), αντιστροφή χαρακτήρων (οι καλοί γίνονται κακοί), εμπλουτισμός (με ένα τυχαίο περιστατικό)
- ♦ *Από την αρχή και το τέλος*: τα παιδιά γράφουν μία δική τους ιστορία ξεκινώντας από την πρώτη εικόνα του βιβλίου και τελειώνοντας με την τελευταία εικόνα του.
- ♦ *Φτιάχνοντας μια ιστορία από εικόνα στο κείμενο*: τα παιδιά γράφουν ιστορίες χρησιμοποιώντας εικόνες βιβλίων. Τα παιδιά παίρνουν μεμονωμένες εικόνες από εικονογραφήσεις βιβλίων και συνθέτουν μία ιστορία.
- ♦ *Είμαι ο συγγραφέας και ξαναγράφω την ιστορία*: Τα παιδιά, αφού διαβάσουν μια ιστορία, συζητάνε την εξέλιξη των γεγονότων και επεμβαίνουν στην πλοκή, αλλάζοντάς την εν μέρει ή στο σύνολό της.
- ♦ *Εξερευνώντας τον κόσμο της ποίησης*: τα παιδιά γνωρίζουν την ποίηση και φτιάχνουν τα ίδια λίμερικς ή χαϊκού ή και ρίμες.
- ♦ *«Πώς θα ήταν ο κόσμος εάν...»*: τα παιδιά γράφουν ιστορίες με αφορμή παράξενες υποθετικές καταστάσεις. *Πώς θα ήταν ο κόσμος εάν δεν υπήρχαν βιβλία; Πώς θα ήταν ο κόσμος εάν δεν υπήρχαν παιδιά; Πώς θα ήταν ο κόσμος εάν δεν υπήρχαν χρώματα;* Κάθε ιστορία μπορεί να συνοδεύεται από την εικονογράφησή της.
- ♦ *Γράφοντας γράμματα*: τα παιδιά γράφουν γράμμα σε έναν ήρωα βιβλίου, ή επιλέγουν έναν ήρωα, τον υποδύονται και γράφουν ένα γράμμα στους αναγνώστες. Επιπλέον, μπορούν να γράψουν ένα γράμμα στο συγγραφέα ή σε κάποιο φίλο και να περιγράψουν μια χαρακτηριστική σκηνή της ιστορίας ή το χαρακτήρα ενός ήρωα που προκάλεσε εντύπωση.

8.2 Δραστηριότητες Φιλαναγνωσίας⁵

Α) Για τη γνωριμία με το βιβλίο

Σκοπός των φιλαναγνωστικών δραστηριοτήτων είναι να γνωρίσουν τα παιδιά τα στοιχεία του περιεχμένου ενός βιβλίου, τη σημασία και τη λειτουργία τους και στη συνέχεια να χρησιμοποιήσουν τα στοιχεία αυτά και στο δικό τους βιβλίο.

- *Παιχνίδια με εσώφυλλα – Ομαδική ή ατομική δραστηριότητα γνωριμίας με το βιβλίο*

Πριν την ανάγνωση του βιβλίου, δείχνουμε στα παιδιά τα βασικά στοιχεία της ταυτότητάς του, όπως είναι ο συγγραφέας, ο εικονογράφος, ο εκδοτικός οίκος, το ISBN, το εξώφυλλο, το οπισθόφυλλο και το εσώφυλλο. Μιλάμε για τον «δρόμο» που ακολουθεί ένα κείμενο για να φτάσει στα χέρια μας στην τελική του μορφή, καθώς και για το «δαχτυλικό αποτύπωμα» του βιβλίου, που είναι το ISBN. Στη συνέχεια, δείχνοντας μόνο τον τίτλο του βιβλίου και κρύβοντας την περίληψη στο οπισθόφυλλο, ζητάμε από τα παιδιά να μαντέψουν το περιεχόμενό του και να γράψουν τη δική τους περίληψη. Διαβάζουμε το βιβλίο και βλέπουμε κατά πόσο επαληθεύτηκαν οι προβλέψεις τους. Τέλος, αφού έχουμε φωτοτυπήσει έγχρωμα το εσώφυλλο του βιβλίου και ασπρόμαυρα το ISBN του, τα δίνουμε στα παιδιά και τους ζητάμε να παρέμβουν με ζωγραφική ή κολλάζ στο φωτοτυπημένο εσώφυλλο, δίνοντας κάποια βασικά σημεία από το θέμα του βιβλίου, τα οποία δεν εμπεριέχονται στο εσώφυλλο. Το φωτοτυπημένο ISBN το κόβουν και το ενσωματώνουν στη δημιουργία τους ως στοιχείο της. Για παράδειγμα το κουτάκι του ISBN μπορεί να γίνει σπιτάκι, δίσκος ήλιου, δέντρο, υπολογιστής κλπ.

- *Αφιερωμένο με αγάπη*

Στα στοιχεία του περιεχμένου ανήκουν και οι αφιερώσεις των συγγραφέων στις πρώτες σελίδες του. Αναζητάμε βιβλία και εντοπίζουμε σε ποιους τα έχουν αφιερώσει οι συγγραφείς ή/ και οι εικονογράφοι. Καθώς τα πρόσωπα στις αφιερώσεις είναι υπαρκτά, προσπαθούμε να φανταστούμε το προφίλ τους. Όλοι μαζί ή και ο καθένας χωριστά καταγράφουμε τα στοιχεία της εξωτερικής εμφάνισης του προσώπου ή των προσώπων (όπως τα φανταζόμαστε) και τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους. Στη συνέχεια επινοούμε (ατομικά ή ομαδικά) μια ιστορία για τα πρόσωπα αυτά και τη σχέση τους με τον/την συγγραφέα, τη γράφουμε συνοδεύοντάς τη με εικονογράφηση.

- *Τοποθετώντας την έμφαση*

Σύμφωνα με την Α. Γιαννικοπούλου (2016: 155), έχει ενδιαφέρον να κατανοήσουν τα παιδιά πώς στις διαφορετικές εκδόσεις της ίδιας ιστορίας τα διαφορετικά εξώφυλλα δίνουν έμφαση σε ποικίλα σημεία της αφήγησης, δίνοντας το στίγμα της οπτικής κάθε επανεγγραφής της ιστορίας. Στη βιβλιοθήκη του σχολείου μας ή μέσα από τον κόμβο του ΕΚΕΒΙ, www.biblionet.gr, ή μέσα από κόμβους μεγάλων ελληνικών και ξένων βιβλιοπωλείων, αναζητάμε με λέξεις-κλειδιά τα διαφορετικά βιβλία και τα εξώφυλλά τους για την ίδια ιστορία (π.χ. Κοκκίνοσκουφίτσα, Σταχτοπούτα κλπ.). Παρατηρώντας τα διαφορετικά εξώφυλλα, εντοπίζουμε πού δίνεται κάθε φορά έμφαση (π.χ. στο φόρεμα της Σταχτοπούτας –αξία στα υλικά αγαθά–, στη νονά που μεταμορφώνει την κολοκύθα –

⁵ Οι δραστηριότητες περιέχονται στο βιβλίο της Κουράκη Χ. *Βουτιά στον κόσμο του βιβλίου: Δραστηριότητες φιλαναγνωσίας για τη γνωριμία με το βιβλίο. Οδηγός για εκπαιδευτικούς*, Αθήνα 2018, Εκδόσεις: Ίδρυμα Λαμπράκη.

μαγική αφήγηση, στο ζευγάρι που είναι αγκαλιασμένο –ρομαντισμός–, στη φτωχικά ντυμένη Σταχτοπούτα –οι κακουχίες που έχει περάσει το ορφανό κορίτσι– κλπ.).

- *Μαντεύω την ιστορία από το εξώφυλλο*

Βλέποντας την εικόνα του εξωφύλλου από ένα βιβλίο που δεν γνωρίζουμε, προσπαθούμε να μαντέψουμε την ιστορία και να την καταγράψουμε. Εναλλακτικά, μπορούμε να διαβάσουμε το οπισθόφυλλο και σε συνδυασμό με την εικόνα του εξωφύλλου να μαντέψουμε τον τίτλο.

- *Φτιάχνω το δικό μου εξώφυλλο*

Επιλέγουμε το αγαπημένο μας βιβλίο και φτιάχνουμε ένα δικό μας εξώφυλλο για αυτό. Αν θέλουμε, επεκτείνουμε τη δραστηριότητα και κάθε μήνα επιλέγουμε το αγαπημένο βιβλίο της τάξης, φτιάχνουμε το εξώφυλλό του ή τη δική μας εκδοχή εξωφύλλου σε χαρτί του μέτρου και ντύνουμε την πόρτα της τάξης με αυτό. Με τον συγκεκριμένο τρόπο μετατρέπουμε την πόρτα μας σε εξώφυλλο, το οποίο αλλάζει κάθε μήνα αποτελώντας και μια μορφή βιβλιοπρότασης για τις άλλες τάξεις του σχολείου.

- *Το ντόμινο των βιβλίων*

Με τα βιβλία της βιβλιοθήκης παίζουμε ντόμινο. Με βάση διαφορετικά στοιχεία π.χ. τον εκδοτικό οίκο, τον συγγραφέα, τον εικονογράφο, το χρώμα της ράχης κλπ. φτιάχνουμε ένα μεγάλο επιδαπέδιο ντόμινο και παίζουμε.

- *Το βιογραφικό των συγγραφέων*

Σε πολλά βιβλία στο τέλος ή στα «αυτιά» του βιβλίου υπάρχει το βιογραφικό του συγγραφέα ή εικονογράφου και συχνά και η φωτογραφία του. Αφού διαβάσουμε το βιογραφικό του συγγραφέα ή εικονογράφου του βιβλίου που θα επιλέξουμε, ζητάμε από τα παιδιά να τον ζωγραφίσουν, όπως τον φαντάζονται. Εναλλακτικά, σαν ένα παιχνίδι μνήμης, διαβάζοντας βιβλία του ίδιου συγγραφέα ή εικονογράφου μπορούμε να ζητήσουμε από τα παιδιά βλέποντας τη φωτογραφία του να θυμηθούν το όνομά του.

- *Σειρές βιβλίων*

Παρατηρώντας τα στοιχεία του περιεχόμενου των βιβλίων στη βιβλιοθήκη, τα παιδιά παρατηρούν βιβλία που ανήκουν σε σειρές (π.χ. σειρά μυθολογίας, συναισθημάτων κλπ.). Αφού συζητήσουμε με τα παιδιά την έννοια της «σειράς» –κοινά χαρακτηριστικά, κοινό θέμα αλλά όχι ίδια ιστορία, κοινά στοιχεία έκδοσης– φτιάχνουμε τη δική μας σειρά με κοινά περιεχόμενα στοιχεία, αλλά με διαφορετικές ιστορίες ή και διαφορετικούς συγγραφείς.

Β) Για τα είδη των κειμένων

- *Παχνίδι θησαυρού στη βιβλιοθήκη*

Στη βιβλιοθήκη του σχολείου ή στη βιβλιοθήκη του Δήμου ζητάμε από τα παιδιά να ανακαλύψουν βιβλία διαφορετικών κειμενικών ειδών. Αφού συγκεντρώσουμε τα βιβλία, συζητάμε με τα παιδιά τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα κάθε κειμενικού είδους. Στη συνέχεια, μπορούμε να δώσουμε στα παιδιά ένα θέμα (περιβάλλον, φιλία, συναισθήματα κλπ.) και να αναζητήσουν βιβλία διαφορετικών ειδών με το ίδιο θέμα.

- *Ποιητές για λίγο ... γνωριμία με την ποίηση*

Τα παιδιά στο σχολείο έρχονται σε επαφή με την ποίηση αποσπασματικά μέσα από τα Ανθολόγια λογοτεχνικών κειμένων και τα βιβλία της Γλώσσας. Μια καλή ευκαιρία για να προσεγγίσουν με παιγνιώδη μορφή την ποίηση και να δημιουργήσουν τα δικά τους ποιήματα είναι τα λίμερικ. Αφού μιλήσουμε λοιπόν με τα παιδιά για τα λίμερικ, μπορούν να φτιάξουν ένα βιβλίο ποίησης με τα δικά τους λίμερικ και να τα εικονογραφήσουν. Εναλλακτικά, μπορούν να βρουν λίμερικ ποιητών και φτιάξουν εικόνες για κάθε λίμερικ.

- *Το βιβλίο χωρίς λόγια*

Αφού έχουμε ασχοληθεί με αντίστοιχα βιβλία, ζητάμε από τα παιδιά να φτιάξουν ένα δικό τους «σιωπηλό» βιβλίο, όπου με μόνο μέσο την εικόνα θα προσπαθήσουν να αποδώσουν την πλοκή μιας ιστορίας.

- *Το αγαπημένο μας βιβλίο σε κόμικ*

Συζητάμε με τα παιδιά για τα αγαπημένα τους βιβλία. Στη συνέχεια ο καθένας επιλέγει το αγαπημένο του βιβλίο και το μετατρέπει σε κόμικ, δίνοντας έμφαση στα σημαντικά σημεία της πλοκής και στα καρέ που πρέπει να αποτυπώσει.

- *Το δικό μας παραμύθι*

Ο Vladimir Propp, γνωστός λαογράφος και λόγιος μελέτησε τα λαϊκά παραμύθια και κατέληξε στο συμπέρασμα πως κάθε παραμύθι μπορεί να αναλυθεί σε 31 αφηγηματικές λειτουργίες, που έχουν σχέση με την πλοκή του (π.χ. ο ήρωας αφήνει την ασφάλεια του σπιτιού, μια απαγόρευση δίνεται στον ήρωα, ο ήρωας την παραβιάζει, ο κακός αναζητά πληροφορίες, ο κακός παίρνει τις πληροφορίες, ο κακός προσπαθεί να παραπλανήσει τον ήρωα, ο κακός προκαλεί ένα κακό, ο ήρωας αντιδρά, ο ήρωας και ο κακός μάχονται, ο καλός ήρωας νικά, ο καλός επιστρέφει στο σπίτι κλπ.). Επίσης ο Propp, κατηγοριοποίησε τις λειτουργίες των χαρακτήρων σε 7 ρόλους.

Μιλώντας στα παιδιά για τις λειτουργίες και δίνοντάς τους αυτούς τους 7 ρόλους, τους ζητάμε να φτιάξουν το δικό τους παραμύθι. Πιο συγκεκριμένα:

- ♦ *Ο κακός:* Παλεύει ενάντια στον ήρωα.
- ♦ *Ο ανταποκριτής:* Ο χαρακτήρας που συνειδητοποιεί το πρόβλημα και στέλνει τον ήρωα μακριά.
- ♦ *Ο βοηθός:* Βοηθά τον ήρωα στο πρόβλημά του.
- ♦ *Η πριγκίπισσα ή το θραβείο:* Είναι το πρόσωπο όπου θέλει να παντρευτεί ο ήρωας, αλλά εξαιτίας κάποιου κακού ήρωα ή κάποιας αδικίας που προέρχεται από τον κακό, δεν μπορεί να το κάνει. Συνήθως στο τέλος την παντρεύεται, αφού έχει νικήσει τον κακό.
- ♦ *Ο δότης:* Ο χαρακτήρας που προετοιμάζει τον ήρωα ή του δίνει κάποιο μαγικό αντικείμενο που θα τον βοηθήσει.
- ♦ *Ο ήρωας:* Αντιδρά και με τη βοήθεια του δότη παντρεύεται την πριγκίπισσα.
- ♦ *Ο ψεύτικος ήρωας:* Ο χαρακτήρας που εμφανίζεται ως «ψεύτικος ήρωας», που παίρνει τα εύσημα για τις πράξεις του ήρωα ή προσπαθεί να παντρευτεί την πριγκίπισσα. Αν θέλουμε, μπορούμε να φτιάξουμε κάρτες με αυτούς τους ρόλους και τις λειτουργίες και να τις μοιράσουμε στα παιδιά σταδιακά ζητώντας τους με βάση τους χαρακτήρες και τις λειτουργίες να πλάσουν το δικό τους ατομικό ή ομαδικό παραμύθι (αντίστοιχες καρτέλες υπάρχουν στο διαδίκτυο και στο εμπόριο). Εναλλακτικά μπορούμε να μοιράσουμε στην τύχη κάποιες από αυτές τις καρτέλες και τα παιδιά ομαδικά ή ατομικά και πάλι να δημιουργήσουν μια ιστορία με βάση τις καρτέλες που

τους έτυχαν. (Αναλυτική περιγραφή δραστηριοτήτων με καρτέλες βασισμένες στις λειτουργίες του Propp μπορείτε να βρείτε στο βιβλίο του Τζιάνι Ροντάρι, Γραμματική της Φαντασίας, εκδ. Μεταίχμιο).

- *Βιβλία γνώσεων*

Αφού παρατηρήσουμε διαφορετικά είδη βιβλίων γνώσεων και εντοπίσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά τους, επιλέγουμε ένα αγαπημένο μας θέμα και φτιάχνουμε ένα βιβλίο για αυτό. Το βιβλίο μας θα πρέπει να περιέχει αντικειμενικές και επιστημονικές πληροφορίες για το θέμα, εικόνες, φωτογραφίες, χάρτες κλπ. Ενδεικτικά βιβλία γνώσεων με ποικίλες μορφές που μπορούμε να δείξουμε στα παιδιά είναι: βιβλία-ταξιδιωτικοί οδηγοί, βιβλία ιστορικά, βιβλία Τέχνης, βιβλία για το Περιβάλλον κ.ά.

Γ) Για τα δομικά στοιχεία των κειμένων

- *Το περίγραμμα του χαρακτήρα – οπτική γωνία*

Σε χαρτί του μέτρου ξαπλώνει ένα παιδί και κάποιο άλλο με έναν μαρκαδόρο φτιάχνει το περίγραμμά του. Αυτό αποτελεί το περίγραμμα ενός από τους ήρωες ενός βιβλίου που έχουμε διαβάσει. Αν ο ήρωας είναι ζώο ή αντικείμενο, σχεδιάζουμε από μνήμης το περίγραμμά του. Με τον τρόπο αυτόν μπορούν να σχηματιστούν περιγράμματα από πολλούς ήρωες. Στη συνέχεια, μέσα σε κάθε περίγραμμα γράφουμε σε πρώτο πρόσωπο την ιστορία ή ένα απόσπασμά της, όπως θα την έλεγε ένας από τους ήρωες με βάση τη δική του οπτική, αν μπορούσε να μας τη διηγηθεί. Μεγαλύτερο ενδιαφέρον θα είχε αν το ίδιο περιστατικό παρουσιαζόταν σε α' πρόσωπο από πολλούς χαρακτήρες που ανήκουν με διαφορετικά περιγράμματα, με αποτέλεσμα να έχουμε πολλαπλή οπτική (π.χ. η ιστορία της Κοκκινোসκουφίτσας ειπωμένη από την Κοκκινোসκουφίτσα, τη μαμά της, τη γιαγιά, τον λύκο, τον κυνηγό).

- *Βιβλία διπλής ανάγνωσης (up-side down books)*

Σε συνέχεια της προηγούμενης δραστηριότητας δημιουργούμε το δικό μας βιβλίο διπλής ανάγνωσης (up-side down book). Τα βιβλία διπλής ανάγνωσης είναι τα βιβλία που διαβάζονται κανονικά μέχρι τη μέση και μετά αναποδογυρίζονται και διαβάζονται από την αρχή παρουσιάζοντας συνήθως μια άλλη οπτική της ιστορίας. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα είναι ιδανική για την προσέγγιση της έννοιας της οπτικής γωνίας, καθώς τα παιδιά μπορούν να αφηγηθούν την ίδια ιστορία από διαφορετική οπτική.

- *Παγωμένη εικόνα – οπτική γωνία*

Χωρίζουμε τα παιδιά σε ομάδες και κάθε ομάδα επιλέγει μια σκηνή από το βιβλίο. Κάθε παιδί αναλαμβάνει μέσα στην ομάδα του έναν ρόλο που μπορεί να είναι ένα πρόσωπο ή ένα αντικείμενο (π.χ. τραπεζάκι) ή κάποιο μέρος του σκηνικού (π.χ. τοίχος). Στη συνέχεια, τα παιδιά κάθε ομάδας συνθέτουν όλα μαζί με τα σώματά τους την εικόνα που έχουν επιλέξει. Όταν έρθει η σειρά τους να παρουσιάσουν την εικόνα τους στους υπόλοιπους, παίρνουν τις θέσεις τους αμίλητα και ακίνητα. Ο εμψυχωτής (μπορεί να είναι ένας μαθητής ή ο εκπαιδευτικός) περνά από κάθε παιδί και του θέτει ερωτήσεις σχετικά με τον ρόλο του, π.χ. Ποιος είσαι; Τι κάνεις εδώ; Τι βλέπεις; Πώς νιώθεις; Τι θες να πεις;

Με τη δραστηριότητα αυτή αναδεικνύεται η οπτική γωνία κάθε εμπλεκόμενου στην ιστορία, φωτίζονται πτυχές όπως συναισθήματα, σκέψεις και απόψεις που πιθανώς δεν αναφέρονται από τον συγγραφέα ή τον εικονογράφο στην ιστορία (συνδυασμός με θεατρική τεχνική).

- *Το σκηνικό του βιβλίου ή αλλιώς το χωροχρονικό πλαίσιο*

Εντοπίζουμε τον χώρο και τον χρόνο που εκτυλίσσεται η ιστορία. Στη συνέχεια, σκεφτόμαστε έναν άλλον τόπο ή χρόνο που θα μπορούσε να διαδραματιστεί η ιστορία. Πώς θα ήταν ο ήρωας; Θα σκεφτόταν το ίδιο; Θα έπραττε το ίδιο; Οι πράξεις του και οι επιλογές του θα είχαν το ίδιο αποτέλεσμα; Μετά από συζήτηση θα μπορούσαμε να γράψουμε εκ νέου την ιστορία, εντάσσοντάς την σε ένα διαφορετικό χωροχρονικό πλαίσιο, ενώ ταυτόχρονα θα μπορούσαμε να φτιάξουμε με διάφορα υλικά μια μακέτα του νέου σκηνικού.

- *Ο τελευταίος ήρωας θα είναι δικός μου!*

Δημιουργούμε έναν νέο ήρωα (μπορεί να είναι και ο εαυτός μας!) «που δίνει σε κάθε βιβλίο μια διαφορετική τροπή στα γεγονότα και βοηθά να λυθούν τα προβλήματα. Περιγράφουμε τι θα κάναμε εμείς για να βοηθήσουμε την κατάσταση. Κρατάμε σημειώσεις με τις συμβουλές που θα δίναμε σε κάποιους από τους ήρωες του βιβλίου και τις ηχογραφούμε. Προσέχουμε τον τόνο της φωνής μας ακούγοντας ξανά την ηχογράφιση και κάνουμε τις απαραίτητες διορθώσεις. Φέρνουμε την ηχογράφησή μας στο σχολείο και ακούμε ό,τι έχει ετοιμάσει ο καθένας» (Παπαδοπούλου-Μανταδάκη Σ. 2003: 67).

- *Μια διαφορετική παραμυθοσαλάτα...*

Χωριζόμαστε σε τέσσερις ομάδες και επιλέγουμε τρία βιβλία. Με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, η πρώτη ομάδα επιλέγει με ψηφοφορία έναν ήρωα από τα βιβλία που έχει μπροστά της, η δεύτερη ένα πρόβλημα, η τρίτη ένα χωροχρονικό πλαίσιο και η τέταρτη μια πράξη για την επίλυση ενός προβλήματος. Στη συνέχεια, ξεκινά η πρώτη ομάδα να αφηγείται μια νέα ιστορία με πρωταγωνιστή τον ήρωα που έχει επιλέξει. Αφού τον περιγράψει, δίνει τη σκυτάλη στη δεύτερη ομάδα, η οποία παρουσιάζει το πρόβλημα που έχει επιλέξει από τα βιβλία της και που θα αντιμετωπίσει ο ήρωας της πρώτης ομάδας. Η τρίτη ομάδα περιγράφει τον χώρο και τον χρόνο που εκτυλίσσεται η νέα ιστορία, ο οποίος έχει προκύψει από τη δική της επιλογή. Τέλος, η τέταρτη ομάδα βάζει τον νέο ήρωα να προβαίνει στην πράξη της επιλογής της για να επιλύσει το πρόβλημά του. Μετά την προφορική δημιουργία της νέας ιστορίας, μπορεί να γίνει γραπτή καταγραφή ή ηχογράφησή της και να εικονογραφηθεί σε χαρτί του μέτρου ή σε μεγάλα χαρτόκουτα ή σε πολύ μικρά χαρτάκια, ώστε να δημιουργηθεί ένα μεγάλο ή ένα πολύ μικρό βιβλίο.

- *Σχεδιάζοντας τον κύριο χαρακτήρα και το θέμα του βιβλίου*

Προκειμένου να σχεδιάσουμε έναν αληθοφανή ήρωα για το βιβλίο μας, τον φανταζόμαστε και τον σχεδιάζουμε σε χαρτί του μέτρου. Στην κορυφή του σχεδίου μας γράφουμε το όνομά του, το οποίο μπορεί να είναι και συμβολικό ή να δηλώνει κάτι σχετικό με την προσωπικότητά του. Στη συνέχεια ζωγραφίζουμε το πρόσωπο με τις λεπτομέρειές του, τα ρούχα του και γενικά όλα τα στοιχεία της εξωτερικής του εμφάνισης που έχουν σημασία για την ιστορία μας. Κατά τη διάρκεια της ζωγραφικής απεικόνισής του σκεφτόμαστε το ύψος, το βάρος, το χρώμα των μαλλιών του, τα χείλια του κλπ. Ταυτόχρονα, σκεφτόμαστε αν ο ήρωάς μας έχει κάποιο εξωτερικό γνώρισμα που έχει σχέση με την προσωπικότητά του ή με την εξέλιξη της ιστορίας (π.χ. αναπηρία, βλέμμα λυπημένο/πονηρό, ρούχα

φτωχικά, γυαλιά, σιδεράκια κλπ.). Τέλος, δίπλα ή μέσα στο περίγραμμά μας γράφουμε λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν τον χαρακτήρα του και τη δράση του (π.χ. έξυπνος, καλός φίλος, καχύποπτος, παρορμητικός, κάνει ζαβολιές ή ζημιές, λέει ψέματα, του αρέσουν οι βόλτες στο βουνό κλπ.). Αφού διαμορφώσουμε τον βασικό μας ήρωα, με βάση τα χαρακτηριστικά που του έχουμε προσδώσει, σκεφτόμαστε ένα θέμα στο οποίο θέλουμε να τον εντάξουμε και το οποίο του ταιριάζει. Για παράδειγμα, αν έχουμε σκεφτεί έναν ήρωα με αναπηρία, μπορεί να μας ενδιαφέρει το θέμα της διαφορετικότητας ή του bullying ή αν έχουμε σχεδιάσει έναν ήρωα πονηρό ή πολύ έξυπνο μπορούμε να τον εντάξουμε σε μια περιπέτεια. Αφού βρούμε το θέμα ξεκινάμε να σχεδιάζουμε την πλοκή με τα προβλήματα ή τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο ήρωας και τις συγκρούσεις που βιώνει.

8.3 Πίνακας προτεινόμενων βιβλίων ανά ζεύγος τάξεων

Τάξεις	Βιβλία γενικοί τίτλοι	Κόμικ	Βιβλία επετειακοί τίτλοι
Α' και Β'	1. Το μεγάλο σχολείο, Γιούλη Μιγγεΐρου, Ψυχογιός, 2015 2. Το δώρο της παπλωματούς, Τζεφ Μπριμπό, Άγκυρα, 2002 3. Ζωγραφική, όλα ξεκινούν με μια τελεία, Νίκη Κάντζου, Διάπλαση, 2020 4. Ντενεκεδούπολη, Ευγενία Φακίνου, Κέδρος, 2011 5. Καλοκαίρι στο κουτί, Αργυρώ Πιπίνη, Παπαδόπουλος 2019 6. Το Γαϊτανάκι, Ζωρζ Σαρή, Πατάκης, 2014 7. Τρέχα πάπια, τρέχα, Κώστας Μάγος, Διάπλαση, 2014 8. Ο κύριος Μπου σερφάρει, Τασούλα Τσιλιμένη, Διάπλαση, 2016 9. Γατοκουβέντες, Άλκη Ζέη, Μεταίχμιο, 2015 10. Ο ραφτάκος των λέξεων, Αντώνης Παπαθεοδούλου, Μεταίχμιο, 2012 11. Πού κρύβονται τα δικαιώματα; Μαρίζα Ντεκάστρο, Μεταίχμιο 2019 12. Δράκος Καλοκάρδιος, Ιωάννα Κυρίτση – Τζιώτη, Κόκκινη Κλωστή δεμένη, 2016 13. Ναπολέον και Ιωσηφίνα, Αργυρώ Πιπίνη, Πατάκης, 2020 14. Το φουστάνι με τις πεταλούδες, Σοφία Μαντουβάλου, Μεταίχμιο, 2013 15. Καπετάν Νικήτας, Σειρά «Πρώτη Ανάγνωση», Ε. Μαγουλά & συνεργ., Μπακατσέλος, 2021 16. Μια δυνατή φιλιά, Σειρά «Πρώτη Ανάγνωση», Ε. Μαγουλά & συνεργ., Μπακατσέλος, 2021 17. Σαλιγκάρι και φεγγάρι, Κυριάκος Χαραλαμπίδης, Καλειδοσκόπιο 2018 (ποιητική συλλογή)	1. Ο γύρος του κόσμου σε 80 μέρες, Ιούλιος Βερν, Μίνωας, 2019	1. Στρατιώτες στον πόλεμο του 1940-1944, Βασίλης Κουτσιαρής-Γιάννης Διακομανώλης, Μίνωας 2020 2. Καλό Πάσχα, Πηνελόπη και Μαρία Μωραΐτου, Πορφύρα, 2015

Γ' και Δ'	1. Οι πειρατές της καμινάδας, Ευγένιος Τριβιζάς, Ψυχογιός, 2014 2. Το Υπναρούδι και η Ελεάννα σε φανταστικές περιπέτειες, Αργυρώ Μουντάκη, Πατάκης, 2013 3. Περιπέτεια στην Τραυματούπολη, Πέγκυ Φούρκας-Βαλλιού Καραμβάκη, Ψυχογιός, 2012 4. Μία φλόγα στο σκοτάδι (Η ιστορία της Έλεν Κέλλερ), Μαρία Ρουσάκη, Κέδρος, 2012 5. Δικαίωμα στη μάθηση, Η ιστορία της Μαλάλα Γιουσαφζάι, Λάνγκστον-Τζόρτζ Ρεμπέκα, Λιβάνης 2017 6. Το αγόρι που διάβαζε στις κόττες παραμύθια, Σοφία Μαντουβάλου, Πατάκης, 2018 7. Ο Εε από τ' άστρα, Μάνος Κοντολέων, Καστανιώτης, 2010 8. Μάγκας, Πηνελόπη Δέλτα (σε διάφορες εκδόσεις) 9. Το στοιχειωμένο χωριό, Ναννίνα Σακκά, Παρησία, 2017 10. Ανακαλύπτοντας τους αρχαίους θησαυρούς της ελιάς, Βασιλική Μαρκάκη, Μίνωας, 2019 11. Τρελό μου αμαξίδιο, Μερκούριος Αυτζής, Ψυχογιός, 2014 12. Ο Παππούς και η Γιαγιά θέλουνε μια αγκαλιά, Αγγελική Μάνου, Υδροπλάνο, 2020 13. Λίνο Παπαγαλίνο και το μυστήριο του μπλε κουβά, Ιωάννα Κυρίτση –Τζιώτη, Κόκκινη Κλωστή δεμένη, 2016 14. Τα χέρια της Θεάς, Διονύσης Λεϊμονής, Πατάκης, 2020 15. Η Ορτανσία φυλάει τα μυστικά, Χριστίνα Φραγκεσκάκη, Κέδρος, 2011	1. Στη μάχη του Μαραθώνα, Κατερίνα Σέρβη, Θανάσης Πέτρου, Πατάκης, 2015 (graphic novels)	1. Η ελευθερία και το ταξίδι της ελληνικής σημαίας, Πηνελόπη Μωραΐτου, Πορφύρα, 2015 2. Κωνσταντίνος Κανάρης τ' όνομα μου, Μαρία Ανδρικοπούλου, Καλέντης, 2020 3. Το Πάσχα του Αναστάση, π. Γεώργιος Χριστοδούλου εκδ. Έαρ, 2018
-----------	---	--	--

Ε' και Στ'	1. Λάβετε θέσεις!, Βασιλοπούλου-Τσαμπαλίκας, Πατάκης 2015 2. Ένας σπέσιαλ ήρωας, Κατερίνα Μουρίκη, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2014 3. Το δέκατο έβδομο κιβώτιο, Διονύσης Λεϊμονής, Πατάκης, 2014. 4. Φιλενάδα φουντουκιά μου, Αγγελική Βαρελά, Πατάκης, 2012 5. Στο Μυστρά με πανσέληνο, Γιώργος Αντωνάκης, Εν Πλω, 2015 6. Σιλουανή, Θοδωρής Παπαϊωάννου, Ίκαρος, 2017 7. Το τιμεντένιο δάσος, Λότη Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου, Πατάκης, 2013 8. Η Πέμπτη πόλη των Δωριέων. Περιπέτεια στην Γκιώνα. Κώστας Στοφόρος, Κέδρος 2017 9. Όταν έφυγαν τ' αγάλματα, Αγγελική Δαρλάση, Μεταίχμιο, 2015 10. Το συμβόλαιο του πύργου, Κίρα Σίνου, Κέδρος, 2011 11. Η καλύβα του μπάρμπα-Θωμά, Χάριετ Μπίτσερ Στόου (κυκλοφορεί σε πολλές εκδόσεις) 12. Ο Μπεν και το cyberbullying, Σφακιανάκης Μάνος, Αθανασίου Βέρα, Ψυχογιός 2017 13. Το στοιχειωμένο σπίτι, Αργυρώ Μουντάκη, Μίνωας, 2017 14. Μέσα στις φλόγες, Διδώ Σωτηρίου, Κέδρος, 2011 15. Διπλό χτύπημα, Λίνα Λυχναρά, Πατάκης, 2019 16. Ο γύρος του χρόνου με ποιήματα, Ανθολογία ποιημάτων, Μεταίχμιο, 2019 (ποίηση)	1. Ερωτόκριτος του Βιτσέντζου Κορνάρου, Γούσης, Παπαμάρκος, Ράγκος, Polaris, 2016 (graphic Novel)	1. Τυράντες με πείσμα, Μερκούριος Αυτζής, Ψυχογιός, 2019 (Δικτατορία '67-74) 2. Τα γενέθλια, Ζωρζ Σαρή, Πατάκης, 2012 (για 17 Νοεμβρίου)
------------	---	---	---